

KOMMUNLEDNINGSKONTOR KLK
Ledning EKO
Henrik Berggren

Täby kommuns finansiella förutsättningar 2020-2040

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Bakgrund	2
Långsiktig finansiell analys	2
Utmaningar för kommunsektorn	3
Demografin och urbanisering.....	3
Stora reinvesteringsbehov	4
Kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning	6
Vad säger lagen?	6
Lokalt anpassade mål	6
Täby kommuns finansiella mål	8
Kommunens lokalförsörjning	9
Strategisk lokalförsörjningsplanering	9
Utvecklingen i Täby kommun 2010-2019	10
Befolkningsutveckling	10
Bostadsbyggande	12
Investeringar och avskrivningar	13
Kommunens pensionsskuld	15
Vad kostar verksamheten?	17
Tillgångar.....	19
Finansiella nyckeltal (delvis i jämförelse)	20
Exploateringsverksamhet	22
Utveckling för perioden 2020-2040	26

Sverigeförhandlingen	26
Pågående arbete med översiktsplanen	26
Prioriteringskriterier för fortsatt samhällsbyggnad	27
Bostäder och befolkning (marknadsdjup, metodik).....	27
Samhällsekonomiska förutsättningar	32
Strategier för stabil ekonomisk utveckling.....	33
Det demografiska trycket på driftsekonomin.....	35
Pensionsprognos.....	37
Investeringsutrymme samt olika vägval.....	38
Prioriteringskriterier	39
Investeringar -2040.....	40
Avskrivningar	41
Finansiering av investeringar	42
Samlad bedömning av kostnaderna	42
Intäkter	43
Kostnader vs. intäkter.....	47
Ny finansiella mål	48
Utmaningar och risker.....	51

Sammanfattning

Täby kommun har vuxit med drygt 8 000 invånare sedan 2010. Expansionen har medfört stora investeringar i social och teknisk infrastruktur. Trots starka resultat har investeringarna krävt en ökad upplåning. Den ökade upplåningen har medfört en försämrad soliditet och en relativt svag balansräkning.

De stora investeringar syns i verksamheten som ökade hyror och kapitalkostnader. Dessa kostnader har rymts inom befintliga intäkter vilket har krävt en löpande effektivisering. Kommunen har valt en låg skattesats och måste därför vara kostnadseffektiv. Kommunen har dock ett gott ekonomiskt läge. Starka resultat och en sedan något år en stabil soliditet.

Kommunen står inför en utmanande period. Fram till 2035 ska kommunen inom ramen för Sverigeförhandlingen skapa förutsättningar för 16 200 nya bostäder. Befolkningen förväntas öka med cirka 1,9 procent årligen [fram till 2040 . Folkmängden kan då komma att uppgå till drygt 100 000](#). I en kommun som växer är behoven av investeringar stora. Allt för stora investeringar riskera att utsätta kommunens ekonomi för en allt för stor prövning. Kommunen måste fastställa en rimlig ambitionsnivå när det kommer till investeringarna.

Kommunen är attraktiv vilket lockar till sig inflyttare. Enligt en rapport som kommunen beställt finns det en avsättning för 700 lägenheter per år. Detta är en relativt hög siffra både absolut och relation till kommunens storlek.

Planer kommer att tas fram i en takt som kommunens ekonomi klarar av samt utifrån vad det finns avsättning för på bostadsmarknaden. En expansion i den takt som föreslås kommer dock kräva investeringar. Här krävs att utbyggnaden sker på effektivt sätt så att merkostnader kan undvikas.

Den kalkyl som tagits fram inom ramen för kommunens långsiktiga arbete visar att det är möjligt att genomföra expansionen utan att kommunens mål för god ekonomisk hushållning äventyras. För att detta ska bli fallet kommer det krävas prioriteringar och en noggrann ekonomistyrning. Det årliga effektiviseringskravet uppgår enligt kalkylen till 1,45 procent. Vidare förutsätter kalkylen ett relativt stort inslag av externa aktörer avseende drift och investeringarna i kärnverksamheten vilket förutsätter ett attraktivt erbjudande i form av ersättningar.

Bakgrund

Långsiktig finansiell analys

Under hösten 2019 påbörjades ett arbete med att belysa kommunens långsiktiga finansiella förutsättningar. Bedömningen är att kommunallagens krav på tre års planering är för kort för att säkerställa god ekonomiskt hushållning och att därmed inte skjuta över kostnader på morgondagens Täbybor. Perspektivet är satt till år 2040 och åtagandena enligt Sverigeförhandlingen sätter ramarna.

Materialet ska utgöra ett underlag i den framtida prioriteringsdiskussionen och tydliggöra hur mycket resurser som kan läggas på kärnverksamheten och vad som krävs i form av effektiviseringar. Beslut idag påverkar kommunens ekonomi under lång tid och valet av strategi påverkar kommunens val av finansiella mål.

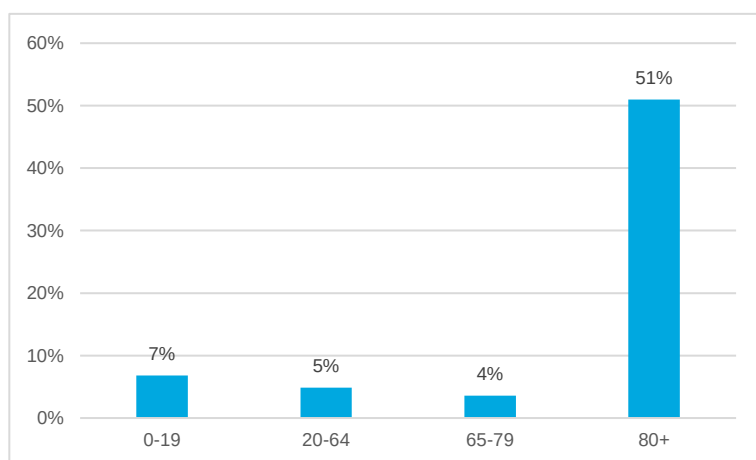
För att öka förståelsen de framtida utmaningarna inleds rapporten med analys av utvecklingen den senaste tioårsperioden. Det är kommunens utgångsläge som skapar möjligheter och sätter gränser.

Utmaningar för kommunsektorn

Demografin och urbanisering

Fram till 2030 kommer antalet äldre över 80 år i Sverige att öka med 51 procent. Samtidigt kommer skolbarnen öka med 7 procent. Personer som är äldre och yngre är de som främst är föremål för välfärdstjänsterna. Detta kommer medföra högre krav på välfärden och ett ökat tryck på kommunernas kostnader.

Figur 1 Sveriges befolkning, ökning i olika åldersgrupper 2019-2030



Källa: SCB

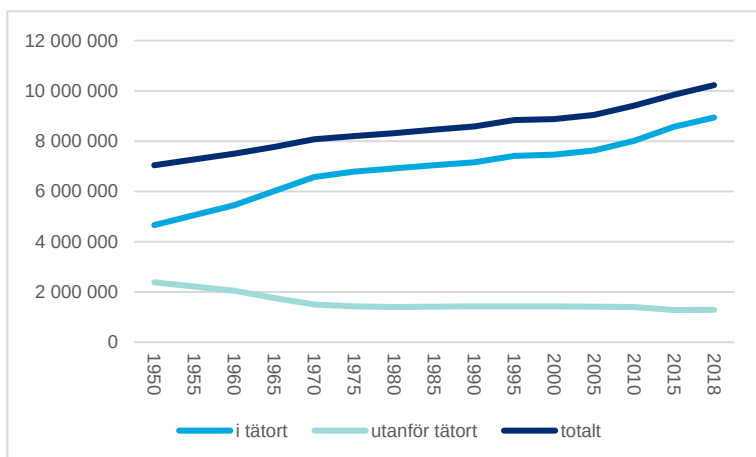
Utvecklingen framöver visar att så gott som samtliga kommuner möter en ökad så kallad försörjningskvot¹. Denna mäter relationen mellan de som arbetar och de som nyttjar kommunal verksamhet. För många av de kommuner som har en hög kvot i utgångsläget är ökningen större. Skillnaderna mellan Sveriges kommuner kommer att öka fram till 2030. Detta kommer öka pressen på det kommunala utjämnningssystemet. Demografin påverkar alltså kommunerna i olika takt, men som en följd av utjämnningssystemet utjämnas detta i hög grad till att gälla samtliga kommuner.

Den stora ökningen av antalet äldre över 65 år kommer framförallt att ske i och runt våra storstäder. Det har sin förklaring i att en stor del av de som är födda på 1940-talet i stor utsträckning bor i dessa regioner som följd av den starka urbaniseringen som skedde under 1960-talet.

Sveriges befolkning har ökat med 9,7 procent sedan 2010. Merparten av denna folkökning har skett i landets tätorter. Befolkningen utanför tätorter har dock inte minskat i någon större utsträckning sedan 1980.

¹ Försörjningskvoten mäter antalet äldre (65+ år) och yngre (0-19 år) i relation till antalet personer yrkesverksam ålder (20-64 år).

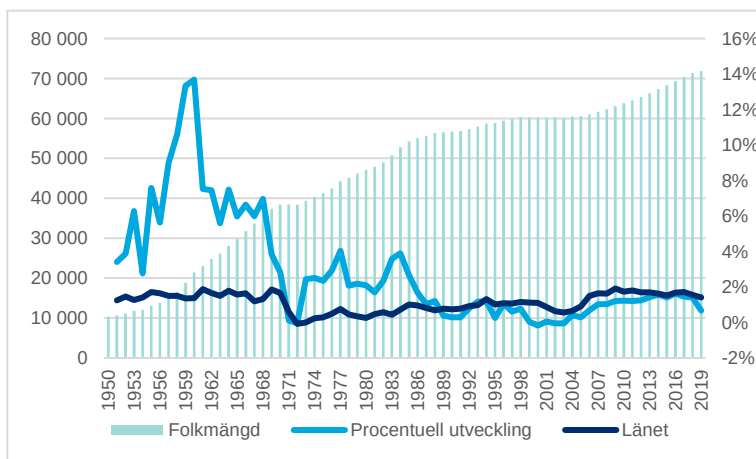
Figur 2 Sveriges befolkning i och utanför tätort



Källa: SCB

Täbys expansion var ganska tidig i urbaniseringsprocessen. Ökningen var som starkast under slutet av 1950-talet och början av 1960-talet. Många andra kommuner i länet hade sina tillväxttoppar under miljonprogramsåren (1965-1975). Det handlade i många fall om en omflyttning inom länet – från Stockholms innerstad till nya områden utanför staden. Denna flyttrörelse syns inte för länet i figur 3.

Figur 3 Folkmängd Täby samt förändring i Stockholms län 1950-2019



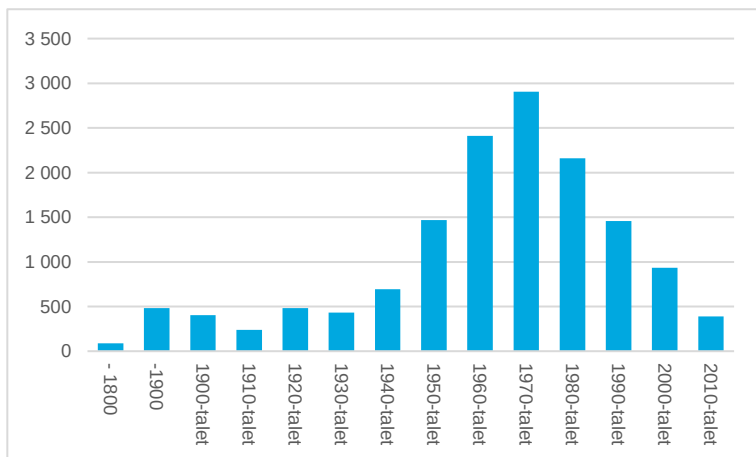
Källa: SCB

Stora reinvesteringsbehov

Den kommunala sektorn byggdes till stor del ut under 1960- och 1970-talen. Den kommunala konsumtionen som andel av bruttonationalprodukten (BNP) ökade från 8 till 20 procent. Den kommunala konsumtionen definieras som samtliga utgifter för både drift och investeringar.

De expansiva åren syns i kommunernas fastighetsbestånd. Femtio procent av kommunernas verksamhetslokaler är uppförda under perioden 1960-1980. Många av dessa lokaler är slitna och i stort behov av renovering. I vissa fall är lokalerna i så dåligt skick att det enda alternativet är rivning. En annan faktor att renovering inte alltid är kostnadseffektivt är tillkommande myndighetskrav på bland annat tillgänglighet. Dessa kan ibland inte mötas i de gamla lokalerna utan stora dyra ingrepp.

Figur 4 Kommunernas lokalbestånd efter byggnadsår, antal verksamhetslokaler



Källa: Boverkets energideklarationsregister

Kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning

Vad säger lagen?

Kommuner och landsting ska enligt kommunallagen ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen. För ekonomin ska anges de finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning.

Mål och riktlinjer ska uttrycka realism och handlingsberedskap samt kontinuerligt utvärderas och omprövas. I förarbetena skrivs att exempel på vad som kan ingå i den finansiella målsättningen är resultatkrav med anledning av framtida kapacitetsbehov. Det finansiella resultatet måste vara tillräckligt stort för att nuvarande servicekapacitet ska kunna garanteras även för nästa generation, utan att denna ska behöva uttaxera en högre skatt för att få en likartad service. Resultatet bör ligga på en nivå som realt sett konsoliderar ekonomin.

Lokalt anpassade mål

Ett resultat på 2 procent av skatteintäkter, generella bidrag och utjämning brukar användas som en tumregel för vad som utgör god ekonomisk hushållning i en genomsnittskommun. Beräkningen gjordes i mitten på 1990-talet i samband med att kommunallagen kompletterades med krav på ekonomisk balans. Det fanns då en farhåga att balanskravet skulle uppfattas som ett mål snarare än som ett golv. För att tydliggöra att resultatet i normalkommunen borde ligga en bra bit över noll lanserades tvåprocentmålet.

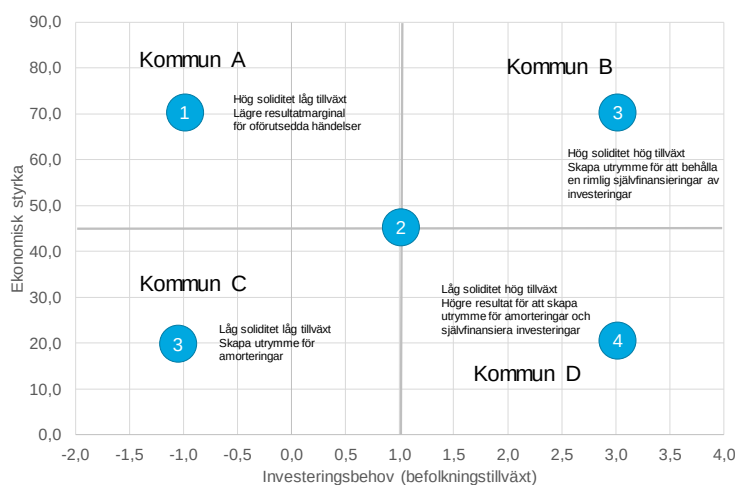
Beräkningen utgick från att tillgångarna skulle värdesäkras och att resultatet också skulle täcka de verkliga pensionskostnaderna, inte endast de som redovisas enligt den så kallade blandmodellen². Blandmodellen underskattade då pensionskostnaderna kraftigt. Resultatet skulle också täcka en buffert för allmän prognososäkerhet.

Det finns flertalet faktorer som pekar på att de 2 procenten i nuläget är i minsta laget för kommunerna som helhet. Detta trots att skillnaden mellan de verkliga pensionskostnaderna och de som redovisas enligt blandmodellen inte är så stor idag.

För den enskilda kommunen är ett generellt mål – oavsett nivå – dock inte relevant. Skillnaderna mellan enskilda kommuner med avseende på ekonomiskt utgångsläge och framtida förutsättningar är extremt stor.

² Blandmodellen innebär att kommunen under en övergångsperiod betalar dubbelt för pensioner, dels pensionsutbetalningar för dagens pensionärer (avseende intjänande före 1998), dels för de nuvarande anställdas intjänande.

Figur 5 Lokala förutsättningar kräver lokalt anpassade mål



Källa: SCB och SKR

Följande resonemang och beräkningar kan ligga till grund för formulering av de finansiella målen. Resonemangen tar sin utgångspunkt i fyra typkommuner:

Kommun A har låg skuldsättning och hög soliditet. Befolkningen är stabil. De flesta åren är investeringsnivån i nivå med eller under årets avskrivningar. Denna kommun kan uppfylla god ekonomisk hushållning med ett resultatmål strax över noll. Viss marginal kan behövas för att hantera osäkerheten i intäktsutvecklingen.

Kommun B har låg skuldsättning och hög soliditet. Befolkningen ökar och ställer stora krav på utbyggd kommunal service. Investeringsnivå är ofta betydligt högre än årets avskrivningar – vilket skapar ett finansieringsbehov. Kommunen behöver således ett starkt resultat för så långt som är rimligt självfinansiera investeringarna. Då kommunen har en stark balansräkning kan dock upptagande av nya lån till investeringar i kommunens kärnverksamhet vara motiverat. Resultatmålet bör dock överstiga det som gäller genomsnittskommunen.

Kommun C har hög skuldsättning och låg soliditet. Befolkningen är stabil. De flesta åren är investeringsnivån i nivå med eller under årets avskrivningar. Den höga belåningen innebär höga räntekostnader. Denna kommun behöver ett resultat som räcker till att amortera ned låneskulden och en marginal för osäkerhet.

Kommun D har hög skuldsättning och låg soliditet. Kommunens befolkning har vuxit kraftigt under en lång tid. Kommunen har till stor del lånefinansierat sina investeringar. Investeringsnivån är alltför hög. För denna kommun är ytterligare lånefinansiering inte en lösning på grund av räntebelastningen. Kommunen behöver stärka sin soliditet. Kommunen behöver ett resultat som räcker till att självfinansiera investeringarna, amortera ner skulden samt en marginal för osäkerhet.

Täby kommuns finansiella mål

Enligt budgeten 2020 har Täby tre finansiella mål.

- Resultatet ska uppgå till 2 % av skatteintäkterna
- Självfinansieringsgraden av investeringar ska överstiga 30 %
- Minst 25 mnkr avsätts årligen för att möta kommande infrastruktursatsningar.

I förslag till verksamhetsplan 2021 har förslag på reviderade mål tagits fram.

Resultatet ska uppgå till 2 % av skatteintäkterna

Målet syftar - utöver att uppfylla lagens krav på balans – till att skapa ett utrymme för en rimlig självfinansiering av årets investeringar samt att budgetera för en viss osäkerhet. Om inte målet uppnås ökar behovet av extern finansiering.

Självfinansieringsgraden av investeringar ska överstiga 30 %

Målet syftar till att begränsa andel av årets investeringar som finansieras med externa medel. Självfinansieringsgraden ska beräknas exklusive eventuella försäljningsinkomster.

Minst 25 mnkr avsätts årligen för att möta kommande infrastruktursatsningar

Målet syftar till att säkerställa att det finns resurser för att finansiera framtida investeringar i infrastruktur utan att kommunen riskerar att redovisa ett negativt balanskrav.

Kommunens lokalförsörjning

Kommunen äger fastigheter och hyr in lokaler för att tillgodose behovet av lokaler, anläggningar och bostäder för kommunalt finansierade verksamheter. Kommunens lokalförsörjning är en strategisk fråga eftersom den omfattar betydande investeringar och utgör en stor andel av verksamheternas löpande kostnader. Beslut inom lokalförsörjningsområdet påverkar kommunens hela ekonomi på kort och lång sikt. Lokalförsörjningsplaneringen utgår från verksamheternas behov och de gemensamma ekonomiska förutsättningarna och omfattar samtliga lokalbehov som kommunalt finansierad verksamhet har, oavsett om verksamheten bedrivs i kommunalt ägda lokaler eller inte.

Eftersom de kommunala verksamheternas behov av lokaler, anläggningar och bostäder varierar över tiden är det angeläget att ständigt anpassa utbudet efter aktuellt behov. Detta förutsätter en kontinuerlig lokalförsörjningsplanering med en tydlig koppling till kommunens mål- och budgetarbete.

Strategisk lokalförsörjningsplanering

Lokalförsörjningsplanering innebär att olika behov och önskemål om lokaler, anläggningar och bostäder identifieras, prioriteras och värderas mot kommunens totala lokalanvändning, det befintliga beståndets status, fysisk planering, verksamhetsplanering samt kommunens ekonomiska förutsättningar.

Befolkningsprognosen är underlag för lokalförsörjningsplaneringen. Modeller för dessa prognoser ska vara transparenta och accepterade. Lokalförsörjningsplanen är underlag till framtagande av kommunens verksamhetsplan.

Lokalförsörjningsplanen ska innehålla:

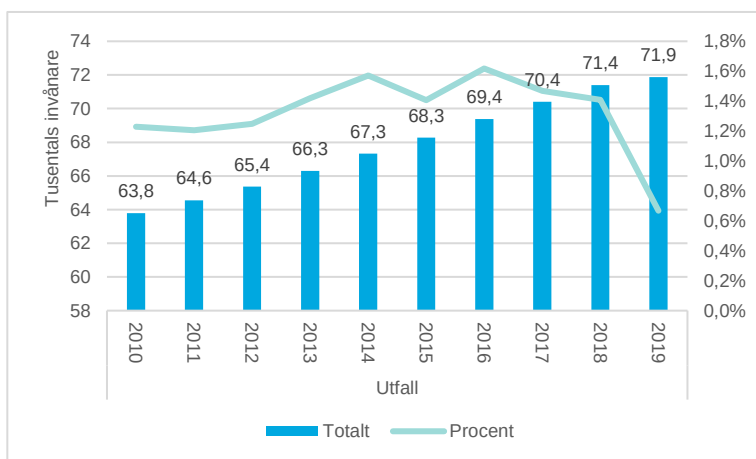
- Faktorer i omvärlden som påverkar lokalbehovet
- Befolkningsprognoser
- Verksamheternas utveckling och behov av lokaler, anläggningar och bostäder
- Lokalbeståndets status och utvecklingsbehov, såsom t ex underhållsåtgärder, moderniseringar och verksamhetsanpassningar
- Investeringsbehov i kronor och framtida driftskostnader och hyresnivåer för samtliga verksamheter
- Hyressättningsprinciper
- Nyckeltal för vägledning och styrning av lokalbehov
- Prioriterade åtgärder (tidiga utredningar, förstudier och projekt) som föreslås i de olika tidsperspektiven

Utvecklingen i Täby kommun 2010-2019

Befolkningsutveckling

Den 31 december 2019 hade Täby kommun 71 874 invånare. Sedan 2010 har befolkningen ökat med drygt 8 000 invånare. Ökningstakten har varit mellan 1,2 och 1,6 procent årligen med undantag för 2019 där ökningen blev betydligt svagare.

Figur 6 Befolkningsutveckling 2010-2019, tusental samt procentuell utveckling

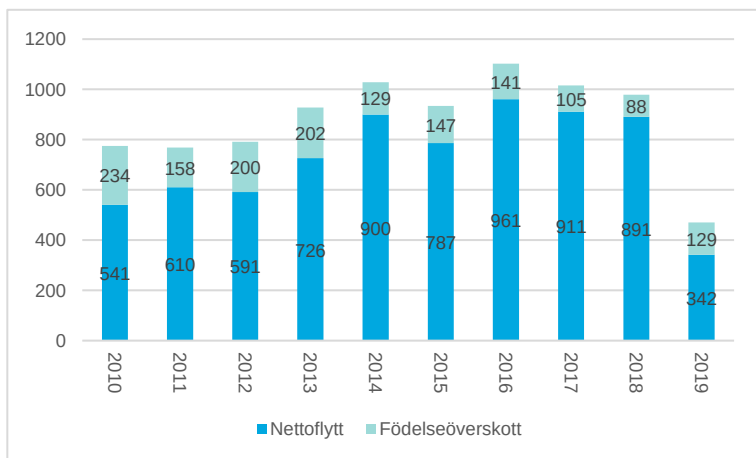


Källa: SCB

Befolkningsförändring

Kommunens folkökning utgörs till största delen av en positiv nettoinflyttning från andra kommuner och utlandet. Endast en mindre del av folkökningen kommer från ett positivt födelsenetto.

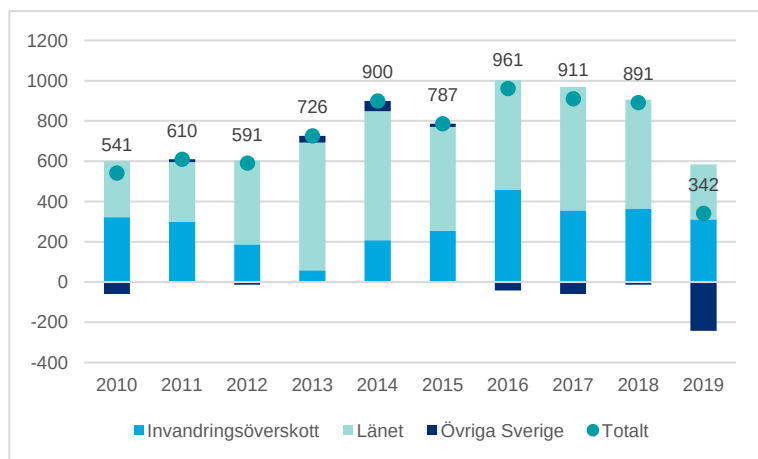
Figur 7 Befolkningsförändring 2010-2019



Källa: SCB

Majoriteten av nettoinflyttningen avser andra kommuner i länet och utlandet. Utbytet med kommuner i övriga län är blygsamt positivt eller negativt. Den svaga nettoinflyttningen 2019 förklaras främst av lägre nettoflyttning från övriga kommuner i länet och övriga Sverige. Det är framförallt en minskad inflyttning som förklarar utfallet. Nettoinflyttning från andra länder har legat konstant de senaste åren.

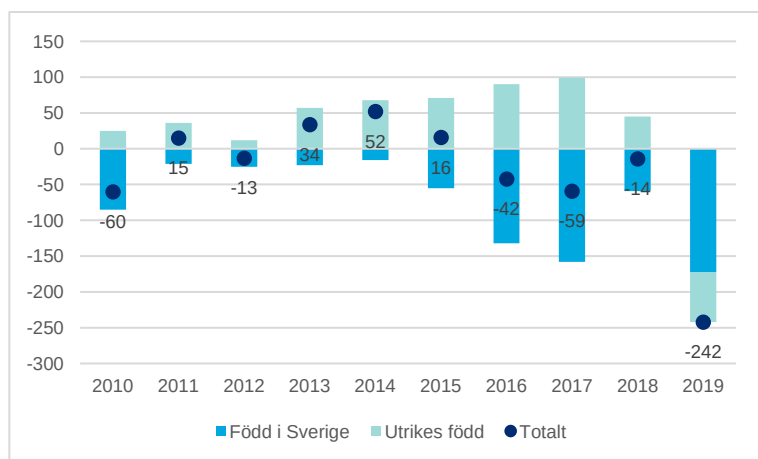
Figur 8 Nettoflyttning 2010-2019



Källa: SCB

En uppdelning av nettoflyttningen med övriga Sverige på utrikes födda respektive födda i Sverige visar att nettoflyttningen har utvecklats negativt för båda grupperna.

Figur 9 Nettoflyttning med övriga län född i Sverige respektive född utrikes 2010-2019



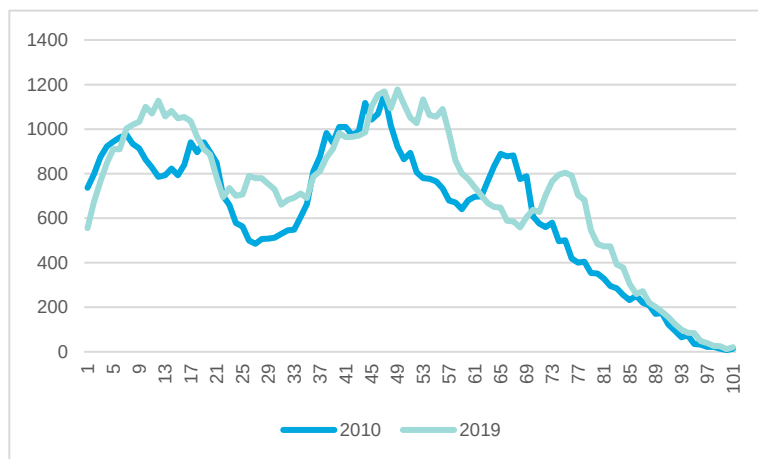
Källa: SCB

Åldersstruktur

Täby har likt andra kommuner en variation i åldersgruppernas storlek. Det finns tre tydliga toppar. De handlar om de som är födda på 1940-, 1960- samt 1990-talet. Under de tio senaste

åren har dessa toppar förflyttats framåt. Toppen avseende de som är födda på 90-talet har minskat något genom utflyttning.

Figur 10 Åldersstruktur 2010 och 2019, antal personer

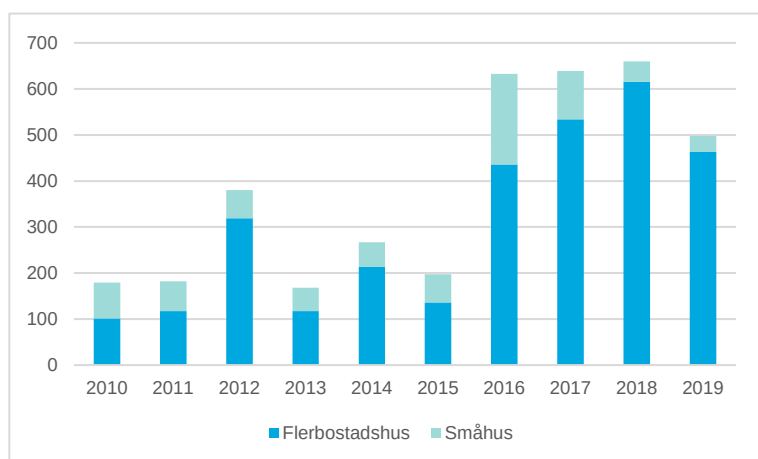


Källa: SCB

Bostadsbyggande

De senaste fyra åren har det årligen färdigställts 500 till 600 bostäder i Täby. Bostäderna har främst varit belägna i flerbostadshus. Bostäderna har byggts i och runt Täby centrum samt i Hägerneholm. De senaste årens bostadsbyggande är betydligt högre än den historiska takten.

Figur 11 Bostadsbyggande 2010-2019, antal bostäder



Källa: SCB

Investeringar och avskrivningar

En kommun har löpande kostnader för att driva verksamheten. Exempel på löpande kostnader är hyror av lokaler, löner till anställda, inköp av läromedel och dylikt. Dessa kostnader brukar kallas för driftkostnader. I en kommuns resultaträkning är det driftkostnaderna man redovisar.

En investering är inte som en driftkostnad eftersom det är en utgift av engångskaraktär och som förväntas ha ett varaktigt värde. De kostnader som uppstår som en följd av investeringen kallas för kapitalkostnad - vilket i sig är en driftkostnad. Se faktaruta.

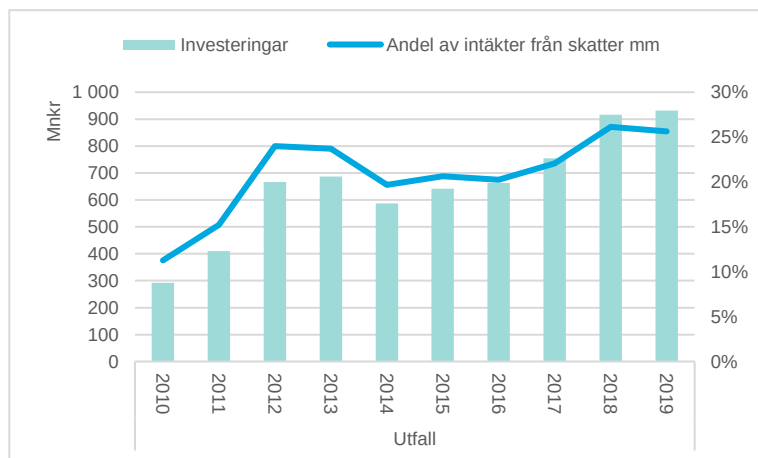
Faktaruta

När en tillgång har införskaffats med syftet att användas under en längre period, kan dess kostnad fördelas över hela perioden. När perioden har förflutit betyder det att tillgången är avskriven och inte längre utgör någon kostnad. Det vanligaste är att fördela utgiften i lika stora delar över nyttjandeperioden.

Räntan ska ses som en kompensation för den alternativa avkastning som kunde erhållits om inte kapitalet bundits i investeringen och/ eller den faktiska räntekostnad som uppstår då anläggningen finansieras via främmande kapital (lån). Räntan beräknas på investeringsutgiften minus ackumulerade avskrivningar.

Exempel på investeringar kan vara investeringar i vägar och vatten- och avloppsnätet. Det kan också vara byggandet av en ny skola eller behovet av att anpassa en skola efter nya förutsättningar.

Figur 12 Investeringar 2010-2019, mnkr samt andel av intäkter från skatter, generella statsbidrag samt utjämning



Källa: SCB

Täby kommun har sedan 2010 investerat 6,5 miljarder kronor. I tabell 1 redovisas de större projekten.

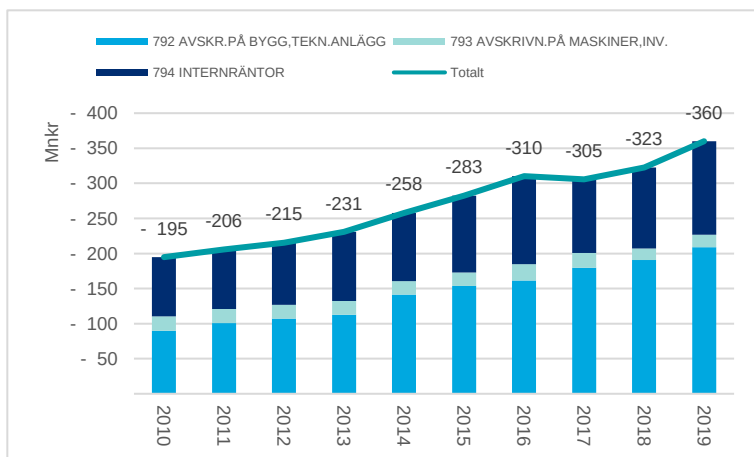
Tabell 1 Större investeringsprojekt 2010-2019

	mnkr
Täby C	1 080
Kommunhus	477
Bibliotekshuset	150
Ombyggnad Näsbyringskolan	252
Bringskolan	205
Hägerneholmsskolan (inkl. idrottshall)	411
Trafikplats Roslags Näsby (exkl medfinansiering)	96

Den höga investeringstakten har genererat ökade kostnader för avskrivningar och ränta. Sedan 2010 har kapitalkostnaderna ökat med 165 miljoner kronor.

För kommunens kärnverksamhet ska dessa kostnader synas som ökade internhyror och ökade kapitalkostnader (främst samhällsutvecklingskontorets verksamheter).

Figur 13 Avskrivningar och ränta 2010-2019



Källa: Täby kommun

Kommunens pensionsskuld

Kommunens pensionsåtagande gentemot sina anställda avser den kollektivavtalade tjänstepensionen. En kommunal pensionsskuld är ett åtagande om framtida pensionsutbetalningar.

Kommunens pensioner redovisas enligt den så kallade blandade modellen. Den innebär att kommunen under en övergångsperiod betalar dubbelt för pensioner, dels pensionsutbetalningar för dagens pensionärer (avseende intjänande före 1998), dels för de nuvarande anställdas intjänande.

Pensionsskulden som är intjänad före 1998 är förmånsbestämd medan pensionerna intjänade efter 1998 till största delen är avgiftsbestämda. En mindre del av pensionerna intjänade efter 1998 är förmånsbestämd och handlar om delen av lönen över taket i det allmänna pensionssystemet³.

Den avgiftsbestämda delen innebär ingen pensionsskuld hos kommunen utan endast en årlig utbetalning. Den förmånsbestämda delen ska dock tas upp som en skuld hos kommunen. Pensionen intjänad före 1998 redovisas som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen. Övriga förmånsbestämda redovisas som en avsättning på balansräkningens skuldsida.

Faktaruta

Det finns två pensionsmodeller: avgiftsbestämd respektive förmånsbestämd.

Den avgiftsbestämda modellen utgår från vad arbetsgivaren betalar in i premier till exempelvis ett försäkringsbolag och avkastningen på inbetalade medel. I den förmånsbestämda modellen gör arbetsgivaren en utfästelse om en pension av en viss storlek.

I debatten framförs ofta en oro över kommunernas möjlighet att hantera de framtida pensionsutbetalningarna. Det som avses är utbetalningen från den gamla skulden. Enligt de beräkningar och analyser som gjorts av SKR⁴ har kommunerna god beredskap för dessa utbetalningar. Skulden är under utbetalning och minskar sedan flera år. För vissa kommuner som har minskat kraftigt i befolkning och har en skuld för en betydligt större personalstyrka kan dock kostnaden bli relativt hög.

Pensionskostnaden för Täby uppgick till knappt 211 miljoner kronor 2019, se tabell 2. Det handlar både om utbetalningar från gamla skulden och inbetalningar och avsättningar för de som arbetar idag. Pensionskostnaden för de som arbetar idag belastar verksamheten som en del av personalomkostnadspålägget (PO). Utbetalningar från den gamla skulden finansieras

³ Taket uppgår 7,5 inkomstbasbelopp vilket motsvarar en månadslön på 42 000 kronor.

⁴ Kommuners och regioners pensionsskuld 2019 – ekonomi och hantering, SKR, 2020

separat. Kommunen betalar en särskild löneskatt om 24,26 % på årets pensionskostnader eftersom det inte betalas några sociala avgifter på pension när den betalas ut.

Tabell 2 Pensionskostnad 2019

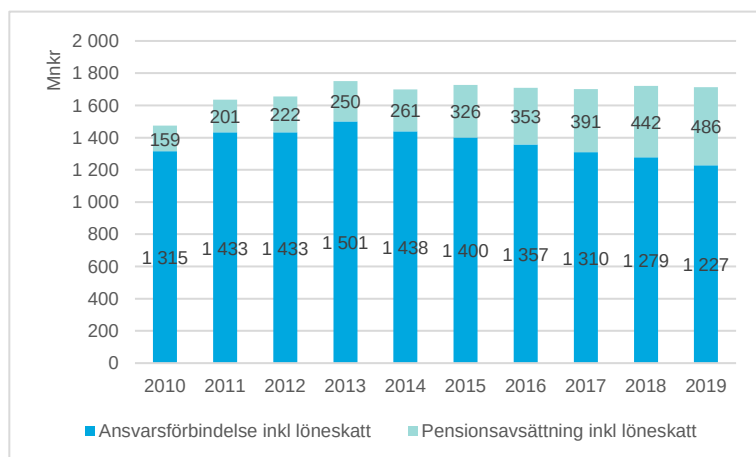
	2019
Gamla utbetalningar (från ansvarsförbindelsen)	63,3
Avgiftsbestämd (inbetalning)	49,9
Årets nyintjänade och premier (avsättning på balansräkningen)	37,6
Finansiell kostnad	11,1
Särskild löneskatt	39,3
Total kostnad	210,6

Källa: KPA

Årets nyintjänande, finansiell kostnad samt löneskatt påverkar inte likviditeten då det inte är en faktisk utbetalning. Detta utrymme kan kommunen helt eller delvis använda för att finansiera investeringar ("återlåna") om man inte väljer att placera dessa medel för framtida pensionsutbetalningar.

Det totala pensionsåtagandet för kommunen uppgick 2019 till 1 714 miljoner kronor, inklusive löneskatt. Åtagandet redovisas dels som ansvarsförbindelse, dels som avsättning i balansräkningen.

Figur 14 Pensionsåtagande 2010-2019



Källa: SCB

Vad kostar verksamheten?

Kommunerna har ett stort och mångfacetterat uppdrag. I Sverige och övriga Norden har man en välfärdsmodell där en betydande del av välfärdsproduktionen är decentraliserad till kommuner och regioner.

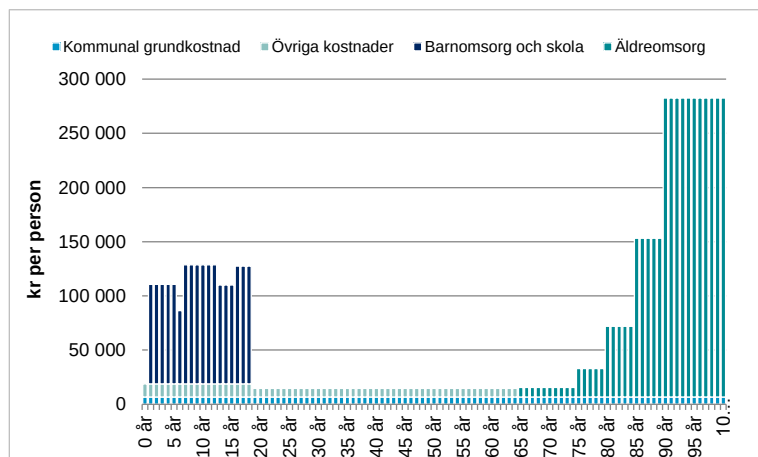
Kommunerna är skyldiga att ha vissa verksamheter enligt lag. Andra verksamheter är frivilliga och beslutas lokalt. Bland de obligatoriska verksamheterna finns social omsorg (äldreomsorg, omsorg för personer med funktionshinder samt individ- och familjeomsorg), för-, grund- och gymnasieskola, plan- och byggfrågor samt vatten och avlopp.

De frivilliga uppgifterna finns inom fritid och kultur, energi, sysselsättningsfrämjande åtgärder samt näringslivsutveckling.

Totalt kostar den kommunala verksamheten i Täby 3,5 miljarder kronor 2019. Utslaget på samtliga invånare innebär det en kostnad på 48 750 kronor per invånare och år. Kostnaden varierar dock stort mellan olika åldrar. En grundskolelev kostar i genomsnitt 136 000 kronor årligen medan en person i 35-års åldern endast kostar 16 200 kronor årligen. Personer över 90 år kostar i genomsnitt 257 000 kronor per år.

För alla åldersgrupper finns en grundkostnad för de så kallade kollektiva tjänsterna såsom den politiska verksamheten, gator och vägar samt räddningstjänst. Sedan tillkommer de mer verksamhetsspecifika kostnaderna.

Figur 15 Kostnad per ålder, kr per person



Källa: SCB samt Täby kommun

Kostnadseffektivitet

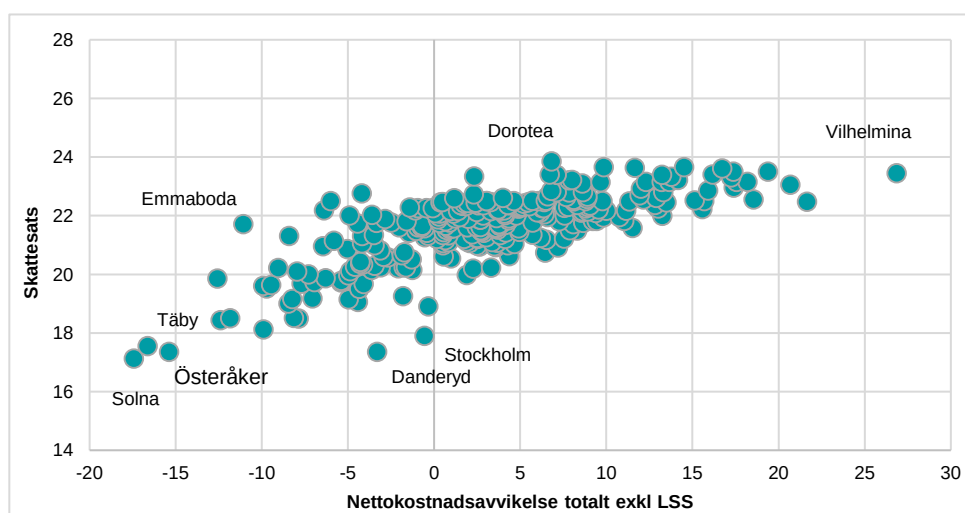
Att rakt av jämföra en kommuns kostnader med en annans utan att ta hänsyn till varje kommuns strukturella förutsättningar ger en begränsad indikation på om en kommun är ”dyr” eller inte. Ett bättre mått är att jämföra kommunens faktiska nettokostnader i olika

verksamheter med kommunens standardkostnad enligt kostnadsutjämningsystemet (den så kallade nettokostnadsavvikelsen).

Eventuella skillnader mot standardkostnaden kan förklaras av den relativa effektivitetsnivån i verksamheten. Bedriver kommunen verksamheten mer kostnadseffektivt än genomsnittet visar det sig i en nettokostnad som är lägre än standardkostnaden. Det omvända gäller om verksamheten bedrivs ineffektivt ur ett kostnadsperspektiv.

Kommunen kan vidare göra en annan prioritering i budgettilldelningen än genomsnittet. Det kan handla om att medvetet hålla en lägre ambitionsnivå i alla verksamheter (för att möta en lägre skatt än genomsnittet) eller att medvetet tilldela en viss verksamhet mindre resurser till förmån för andra verksamheter. Denna prioritering kommer att visa sig som en negativ standardkostnadsavvikelse för den nedprioriterade verksamheten. I praktiken kan det vara svårt att konstatera vilket som är orsaken till en eventuell avvikelse. Inte sällan är det en kombination av flera orsaker. Via olika volym- och kvalitetsmått kan man dock få en indikation om orsaken.

Figur 16 Sambandet mellan skattesats och nettokostnadsavvikelse



Källa: SCB samt SKR

Täby kommun har en låg kommunalskatt jämfört med andra kommuner. En låg kommunalskatt kräver låga kostnader. Givet dagens utjämningsystem ger högre inkomster hos befolkningen en liten utväxling på kommunens totala intäkter. Vidare måste kommuner enligt kommunallagen redovisa ett resultat i balans. Täby kommun redovisar en total nettokostnadsavvikelse på -16,7 procent vilket är den näst lägsta bland Sveriges 290 kommuner. Figur 16 visar det förväntade sambandet mellan skattesats och nettokostnadsavvikelse.

Tillgångar

Täby kommun hade vid slutet av 2019 7,9 miljarder kronor i tillgångar. Långt ifrån alla av kommunens tillgångar är möjliga eller önskvärda att avyttra i det korta perspektivet.

Man brukar dela in kommunernas tillgångar i anläggnings- respektive omsättningstillgångar. De senare definieras ofta som "andra tillgångar än anläggningstillgångar" och är tillgångar som löpande förbrukas, säljs eller omvandlas till likvida medel. Det är värden som kan förbrukas på kort tid. Anläggningstillgångar är däremot tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas. Med stadigvarande menas en period på minst ett år och i de flesta fall betydligt längre än så. Anläggningstillgångar delas in i tre underkategorier. Dessa är immateriella tillgångar, materiella tillgångar och finansiella tillgångar.

Immateriella tillgångar är icke-fysiska tillgångar med ett bestående värde vars nyttjandeperiod anses vara högst fem år. Exempel på immateriella tillgångar är patent, varumärken, kostnader för forskning och hyresrätter. Materiella tillgångar är fysiska tillgångar som till exempel maskiner, inventarier, byggnader och mark. Finansiella tillgångar är långsiktiga placeringar såsom aktier, fordringar och värdepapper. Finansiella tillgångar avskrivs inte.

Merparten av kommunens anläggningstillgångar (6,5 mdkr) avser mark, byggnader och tekniska anläggningar samt maskiner och inventarier. Av dessa uppgår det bokförda värdet av fastigheterna till 5,3 mdkr.

Endast en mindre del av tillgångarna avser omsättningstillgångar (1,2 mdkr). Dessa kan delas in i kortfristiga fordringar, kortfristiga placeringar samt likvid medel (kassa och bank). Bland omsättningstillgångarna finns de placeringar som kommunen kan realisera. Kommunens placeringar uppgår till slutet av 2019 till ett värde på 0,8 mdkr.

Tabell 3 Tillgångar enligt balansräkningen, mdkr

Tillgångar	
Immateriella anläggningstillgångar	0
Materiella anläggningstillgångar	6 544
Finansiella anläggningstillgångar	121
Omsättningstillgångar	1 167
SUMMA	7 864

Värdering av tillgångar

Grundprincipen är att kommunernas tillgångar ska värderas till anskaffningsvärdet. Har tillgången minskat i värde och om man kan anta att värdeminskningen är bestående ska det göras en nedskrivning. Beloppet ska kostnadsföras och belasta årets resultat. En följd av att värderingen görs till anskaffningsvärdet är att det kan uppstå stora vinster vid försäljning

(realisationsvinster) av tillgången. Detta gäller framförallt vid markförsäljning men kan även uppstå vid bebyggda fastigheter.

Omsättningstillgångar ska tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet på balansdagen. Finansiella instrument som innehas för att generera avkastning eller värdestegring ska värderas till verkligt värde. Värdeförändringen av de finansiella instrumenten sedan föregående balansdag ska redovisas i resultaträkningen.

Finansiella nyckeltal (delvis i jämförelse)

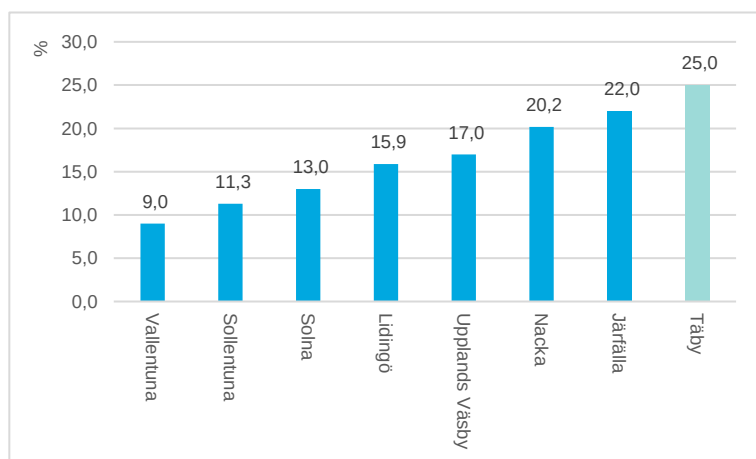
Nyckeltal används för att följa ekonomin i enskilda eller grupper av kommuner över tid. Men de kan även användas för att jämföra olika kommuner med varandra. Det vanligaste sättet för att kunna jämföra olika kommuner med varandra är att uttrycka den aktuella uppgiften i kronor per invånare. Gör man detta kan olika stora kommuner jämföras med varandra. Eventuella strukturella skillnader, utöver kommunstorleken, kommer dock att kvarstå. De finansiella nyckeltalen uttrycker relationen mellan två olika uppgifter och beskriver ett finansiellt läge.

För att få jämförbarhet över tid kan uppgiften relateras till kommunens intäkter från skatter, statsbidrag och utjämning.

Investeringar

Stockholmsregionen har vuxit under de senaste åren. Detta har resulterat i stora kommunala investeringar i kommunala lokaler och infrastruktur.

Figur 17 Investeringar 2019, % av intäkter från skatter, generella statsbidrag och utjämning



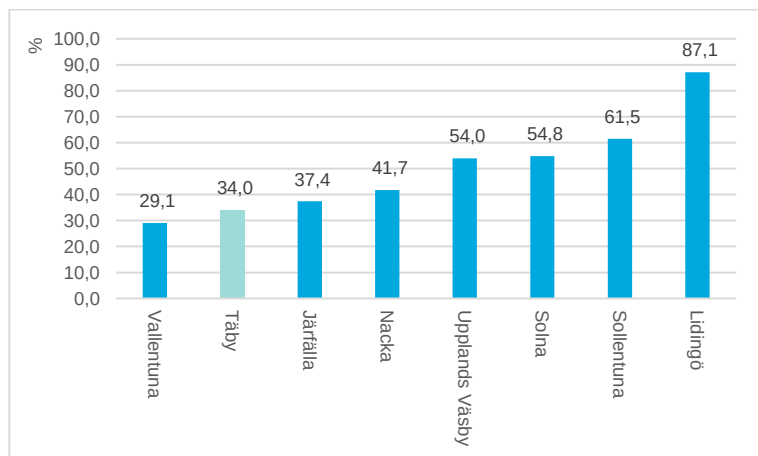
Källa: SCB

Täbys investeringar uppgick till 25 procent av intäkterna 2019 och det var högre än vad ett urval kommuner redovisade. Skillnader i tillväxt, organisering av VA (vatten och avlopp) och avfall samt inslag av externa aktörer kan förklara skillnaderna.

Soliditet

Ett mått på kommunens finansiella styrka på sikt är soliditeten. Den definieras som andelen av kommunens tillgångar i fastigheter och anläggningar, maskiner och finansiella tillgångar som kommunen betalat med egna medel. Täby kommunen har i relation till ett urval av kommuner en låg soliditet.

Figur 18 Soliditet 2019, %

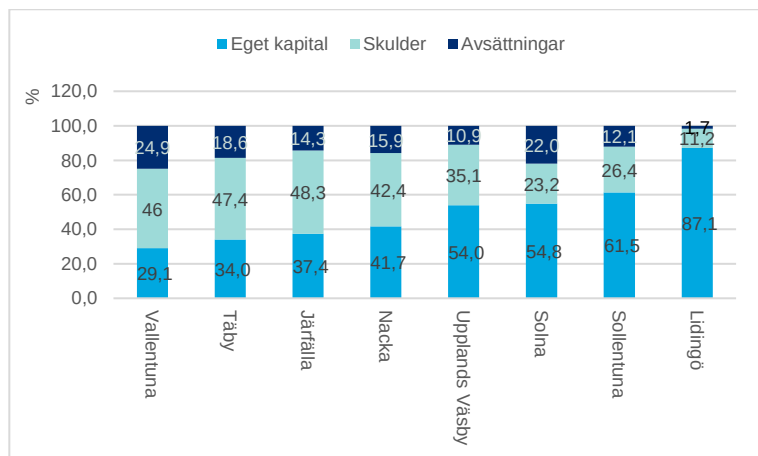


Källa: SCB

Skuldsättning

Det som inte är finansierat med egna medel har vanligtvis finansierats av lån eller kredit i någon form där belopp och löptid är känt. Det finns dock en del framtida betalningar som är säkra att de kommer ske men ovissa till belopp eller tid för återbetalning. Till dessa så kallade avsättningar förs bland annat framtida pensionsutbetalningar och betalningar av statliga eller regionala infrastrukturinvesteringar.

Figur 19 Tillgångar, avsättningar samt eget kapital, % av tillgångar



Källa: SCB

Två kommuner med samma soliditet kan således ha olika grad av skuldsättning. De kommuner som har tecknat avtal med staten i Stockholms-/Sverigeförhandlingen har generellt en högre andel avsättningar. Täby kommuns relativt låga soliditet förklaras inte bara av skuldsättning utan även av kommunens åtaganden enligt Sverigeförhandlingen.

Exploateringsverksamhet

Markexploatering avser åtgärder för att anskaffa, bearbeta, iordningsställa råmark för att kunna bygga bostäder, affärer, kontor eller industrier. I exploateringsverksamheten ingår att bygga gator, grönområden, VA-anläggningar med mera.

Kommunens roll i markexploateringen kan vara flera:

1. Markägare till den mark som ska exploateras
2. Byggherre för exploateringsprojektet
3. Huvudman med ansvar för till exempel gator, vatten och avlopp
4. Nyttjare av de tomter som produceras för egen verksamhet, exempelvis förskola eller skola
5. Slutlig ägare till tomter som upplåts med tomträtt

För Täbys del är det roll 1 och 3 som är aktuella. I viss mån även roll 4.

Det kommunalekonomiska utfallet av ett exploateringsprojekt och därmed behovet av finansiering med skattemedel är avhängigt vilken roll kommunen har och kommunens policy när det gäller uttag av olika ersättningar och avgifter. För exploateringsekonomin gäller generellt att utgifterna kommer före inkomsterna. Detta kan skapa ett behov av finansiering även om projekten sammantaget uppvisar ett ekonomiskt överskott.

Vilka kostnader åligger kommunen respektive byggherren

De kommunalekonomiska effekterna som är direkt kopplade till exploateringsprojekt är utgifter som är nödvändiga för att genomföra en detaljplan till exempel gator samt vatten och avlopp. Dessa utgifter kan i de flesta fall påföras exploitören via så kallade exploateringsavtal.

Till dessa direkta investeringar kan läggas följdinvesteringar i teknisk infrastruktur som betjäna större områden än själva exploateringen i fråga. Finansiering av dessa faller på kommunen. I vissa fall kan intäkter från markförsäljning täcka dessa utgifter helt eller delvis. Sedan tillkommer behov av investeringar i social infrastruktur såsom förskolor, skolor samt omsorg.

Finansieringen av ett exploateringsprojekt kan ske på olika sätt.

1. Skattemedel
2. Genom markförsäljning till byggherre
3. Genom tomtförsäljning till privatpersoner
4. Genom uttag av gatukostnadsersättning
5. Genom uttag av anläggningsavgifter för vatten- och avlopp etc.

Täby kommuns övergripande princip vad avser stadsbyggnadsprojekt är att det ska ske på ett sådant sätt att kommunens kostnader för planläggning och genomförande ska täckas av markförsäljningsintäkter och/eller ersättningar från exploitören. Kommunen tillämpar även medfinansieringsersättning till följd av kommunala investeringar i statlig eller regional transportinfrastruktur.

Medfinansieringsersättning

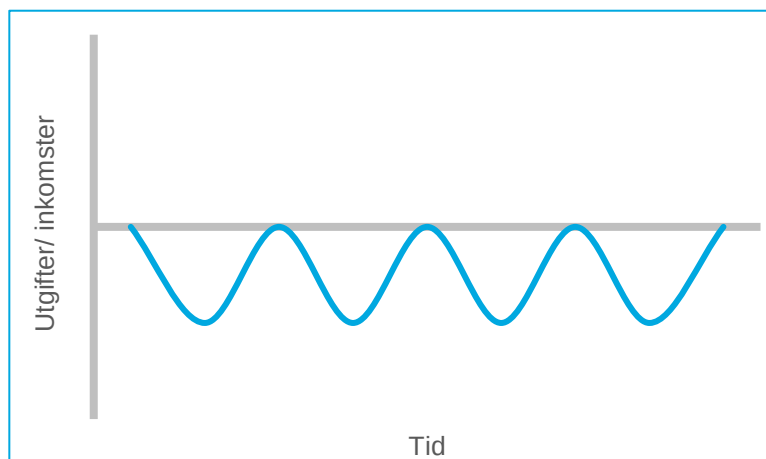
Sedan 1 april 2017 har kommunerna enligt plan- och bygglagen (PBL) rätt att i exploateringsavtal ta ut så kallad medfinansieringsersättning i samband med investeringar i statlig eller regional infrastruktur. Den får tas ut under förutsättning att den väg eller järnväg som kommunen bidrar till medför att den fastighet eller de fastigheter som omfattas av detaljplanen kan antas öka i värde.

Exploateringsverksamheten - olika typer av projekt

Byggherreprojekt

Detta är en typ av exploateringsprojekt där kommunen inte äger marken. Kommunens roll är att vara huvudman för gator etc. Kommunen tar betalt för de åtgärder de utför genom bland annat gatukostnadsersättning i exploateringsavtalet. Avgiften fastställs genom att de faktiska kostnaderna när anläggningarna är klara. Kostnaderna faktureras exploitören löpande. Exempel på denna typ av projekt i Täby är Näsby slott samt stora delar av Täby park.

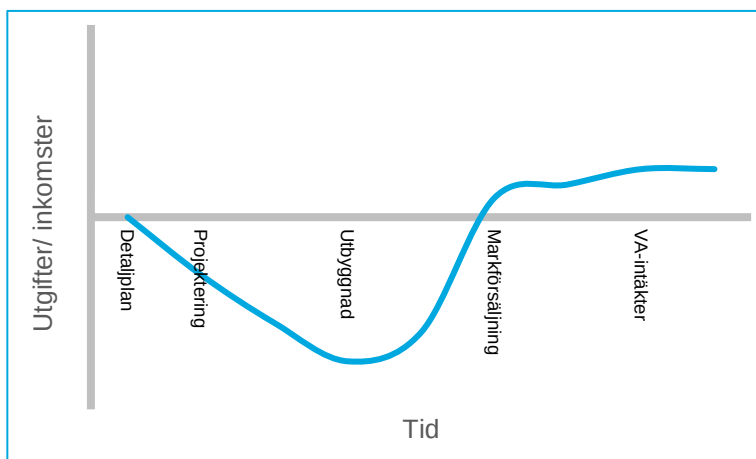
Figur 20 Betalningsströmmar vid byggherreprojekt



Markanvisningsprojekt

Markanvisning sker när kommunen avser sälja mark till exploatör för framtida bebyggelse. Kommunen iordningsställer marken för att möjliggöra exploatering. Kommunen har inledningsvis utgifter för planer, projektering och utbyggnad. Försäljningsintäkten bör normalt sätt täcka kommunens utgifter samt ge ett överskott. Gatukostnadsersättning regleras vanligtvis i markförsäljningen. Exempel på denna typ av projekt i Täby är Västra Roslags Näsby.

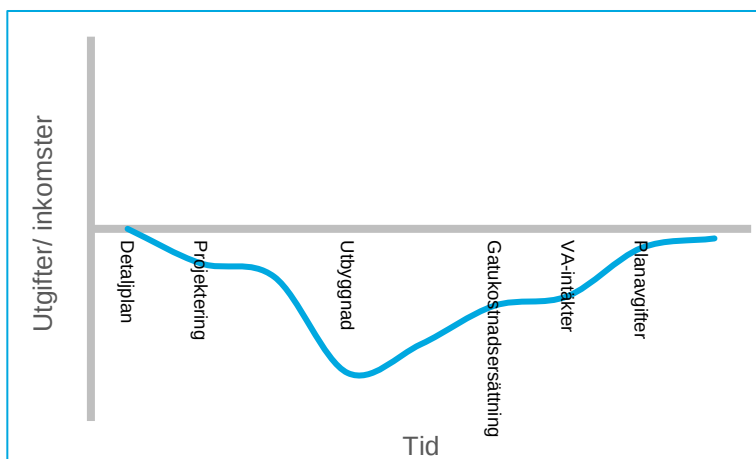
Figur 21 Betalningsströmmar vid markanvisningsprojekt



Förnyelseområde

Dessa projekt avser oftast gamla fritidshusområden som mer eller mindre blivit områden för permanentboende. Det finns ett behov av att reglera utvecklingen och användningen av området. Kommunen tar fram en detaljplan och gör investeringar i kapaciteten i VA- och gatenät. Investeringar bekostas vanligtvis av fastighetsägarna. Investeringar utöver lägsta godtagbara krav finansieras av kommunen. Tidigare fanns dessa typer av områden i Täby kyrkby.

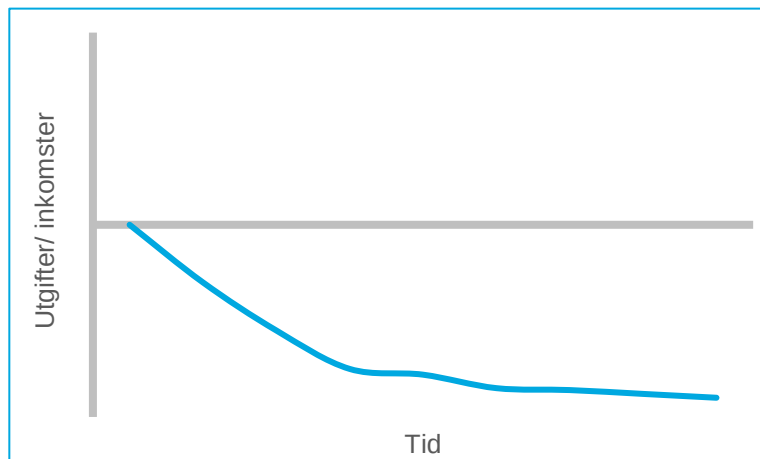
Figur 22 Betalningsströmmar vid förnyelseområde



Infrastrukturprojekt

Med denna typ av projekt avses sådana investeringar som behövs för att knyta ihop nya områden med befintlig bebyggelse. Kostnaderna för dessa projekt kan kommunen vanligtvis inte belasta exploatören med. Ibland kan det finnas statsbidrag att söka men i de flesta fall handlar det enbart om utgifter. Exempel på denna typ av projekt i Täby är Arninge station.

Figur 23 Betalningsströmmar vid infrastrukturprojekt



Utveckling för perioden 2020-2040

Sverigeförhandlingen

Den så kallade Sverigeförhandlingen tillsattes av regeringen och drev förhandlingar om principer för finansiering och utbyggnad av stambanor för höghastighetståg samt åtgärder för bostäder och ökad tillgänglighet i storstäderna med syftet att öka kollektivtrafiken, förbättra tillgängligheten och öka bostadsbyggandet.

Täby kommun undertecknade den 21 april 2017 en överenskommelse om finansiering av en utbyggd Roslagsbana samt ökade bostadsbebyggelse i Stockholms län. Ramavtalet reglerar för Tåbys del en förlängd Roslagsbana till Stockholms City via Odenplan med anslutningar till befintliga tunnelbanestationer. Investeringen beräknas till 7,1 miljarder kronor i 2016 års prisnivå. Täby ska bidra med 836 miljoner plus en riskavsättning på maximalt 77 miljoner kronor, sammanlagt 913 miljoner kronor.

Utöver finansieringen av kollektivtrafiken reglerar även avtalet kommunens åtaganden för bostadsförsörjningen. Tåbys åtagande uppgår till 16 200 färdigställda bostäder från avtalets ingående fram till och med år 2035.

Utöver överenskommen medfinansiering (913 mnkr) åtar sig kommunen att förskottera 243 miljoner kronor av statens medfinansiering – bostadstillskott. Detta ska återbetalas av staten när kommunens åtagande är uppfyllda (senaste 2040).

En analys av marknadseffekterna vid en utbyggnad av Roslagsbanan har påvisat en positiv värdepåverkan på fastigheterna inom banans influensområde. Plan- och bygglagens krav är därmed uppfyllda och ambitionen är att kommunens direkta utgifter för medfinansieringen kan täckas av medfinansieringsersättning från exploatörerna. Andra eventuella intäkter i form av försäljning och exploatering av mark blir en del av finansieringen av teknisk och social infrastruktur.

Pågående arbete med översiktsplanen

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan. Den ska spegla den politiska majoritetens uppfattning och beslutas av kommunfullmäktige. Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Täby kommun har påbörjat arbetet med en ny översiktsplan, med sikte på år 2050. Inledningsvis formuleras en övergripande inriktning för Tåbys långsiktiga utveckling, med förslag på fem fokusområden. Syftet med den övergripande inriktningen är att tidigt i processen förankra och få beslut om huvuddragen i översiktsplanens inriktning och de fem fokusområdena.

Den övergripande inriktningen ska ligga till grund för och vägleda det fortsatta arbetet med att ta fram ett samrådsförslag och innebär därmed inte ett slutgiltigt beslut om översiktsplanen.

De fem fokusområden som föreslås som utgångspunkt för det fortsatta arbetet med översiktsplanen och Täby 2050 är:

- Attraktivt och tryggt
- Framkomligt och sammanlänkat
- Halva Täby grönt
- Innovativt och näringslivsvänligt
- Robust och klimatsmart

Prioriteringskriterier för fortsatt samhällsbyggnad

I arbetet med Täbys framtida utbyggnad har följande kriterier tagit fram som stöd i prioriteringen.

- Kommunens övergripande ekonomiska princip är kostnader för planläggning och genomförande ska täckas av markförsäljningsintäkter och/eller ersättningar från exploatören.
- Bygg inte mer än vad som krävs inom ramen för Sverigeförhandlingen
- Bygg inom det så kallade influensområdet (<1 000 meter)
- Prioritera exploatering på egen mark vilken kan generera markförsäljningsintäkter (och finansiera allmänna anläggningar)
- Undvika mark med dåliga förhållanden (om möjligt)
- Prioritera utifrån nyttjande av befintlig social infrastruktur (skolor etc.)
- Prioritera utifrån nyttjande av befintlig teknisk infrastruktur, beakta kapacitetsbegränsningar.
- Fastställ ambitionsnivå och nyckeltal vid nyinvesteringar (verksamhetslokaler och allmänna platser)
- Samordna markanvisning/ färdigställande mellan projekten (undvik intern konkurrens)
- Planera för ett jämnare utbud av bostäder (efterfrågan på marknaden)

Bostäder och befolkning (marknadsdjup, metodik)

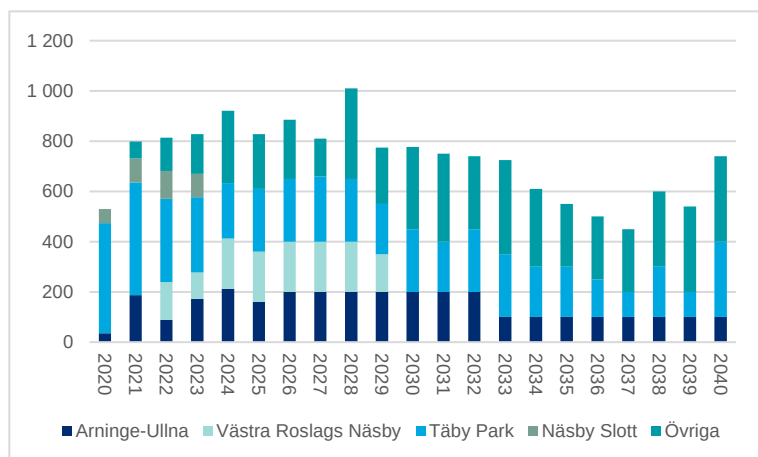
Planerade bostäder

För kommuner i Stockholmsregionen är bostadsbeståndet en avgörande faktor för befolkningsutvecklingen. Täby kommun är i början av en period med stort bostadsbyggande för att möta åtagandena i Sverigeförhandlingen.

Fram till 2026 planeras det för drygt 5 600 bostäder. Beskrivning av de större områdena görs nedan. Totalt planeras det 15 000 bostäder fram till 2040.

Bostadsbyggnadsprognosen utgår från kända förutsättningar i det detaljplanearbete och de exploateringsförhandlingar som pågår. På längre sikt utgår prognosen från den politiska viljeinriktningen samt ovan redovisade kriterierna.

Figur 24 Planerade antal bostäder per projekt



Källa: Täby kommun

Västra Roslags Näsby

I stadsdelen planeras det för 1 400 bostäder i ett kollektivtrafikhärläge. Stadsdelen ska ges en stadsmässig karaktär med varierat innehåll och omsorgsfullt utformade gator och parker. Området ska också upplevas som en del av Roslags Näsby centrum och ha en god koppling till området öster om Roslagsbanan.

Täby park

I Täby park planeras för cirka 6 000 bostäder och 5 000 arbetsplatser. Målet är att bygga en stadsmiljö med liv och rörelse som är miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar. Området ska erbjuda service, kultur, utbildning, offentliga rum, idrott och rekreation. Den mångfunktionella stadsparken kommer att ges stort utrymme och bidra till stadsdelens identitet och karaktär.

Arninge-Ullna

Täby kommun planerar för minst 3 000 bostäder i Arninge-Ullna med närhet till naturområden, handel och möjlighet till ett rikt friluftsliv. Ett helt nytt stationsområde byggs och blir ett trafiknav för pendling i hela nordostregionen. Arninge centrum kommer utvecklas med både handel, bostäder och arbetsplatser.

Marknadsdjup

Kommunen har låtit konsultföretaget Evidensgruppen utreda vilken efterfrågan det finns på nyproducerade bostäder i kommunen. Utifrån data av tidigare inflyttare till kommunen samt övriga marknadsförutsättningar har de skattat efterfrågan.

Enligt rapporten är prisnivåerna för bostads- och äganderätter i Täby kommun i det högre intervallet vid jämförelse med övriga kommuner i regionen. Detta ger förhållandevis höga

inkomstkrav när antalet nyproducerade bostäder som kan efterfrågas i kommunen ska beräknas.

Bland de personer som köpt bostad i Täby, både nytt och befintligt bestånd, konstateras det att andelen personer från andra kommuner är hög. Den är som högst till nyproducerade hyresrätter och småhus. Den är något lägre till bostadsrätter.

Det teoretiska marknadsdjupet för Täby kommun skattas till drygt 900 bostäder årligen, vilket är en mycket hög utbyggnadstakt i jämförelse med historiskt byggande. Det är framförallt det teoretiska marknadsdjupet för hyresrätter och äganderätter som avviker från det historiska byggandet.

Evidens bedömer dock att en möjlig utbyggnadstakt snarare uppgår till som mest cirka 700 bostäder årligen. Detta baseras bland annat på svårigheter att producera hyresrätter till rådande marknadsvillkor samt något strängare finansieringsvillkor för de målgrupper som bedöms vara kritiska för nyproduktion i Täby (unga vuxna som flyttar till bostadsrätter och unga familjebildande hushåll som flyttar till småhus).

Evidens menar att Täby Centrum, Täby Park och Roslags Näsby bör betraktas som en marknad ur ett efterfrågeperspektiv, vilket baseras på analys av priser, inkomster och framförallt flyttmönster. Arninge-Ullna skiljer sig enligt studien ut sig något från dessa områden när ovanstående faktorer studeras. Det är framförallt lägre priser och ett större rekryteringsomland som gör att Arninge-Ullna har andra förutsättningar och är det mesta autonoma av de studerade områdena.

Till följd av ovanstående bör enligt Evidens en parallell utbyggnad av de centrala delarna respektive Arninge-Ullna maximera potentialen för nyproducerade bostäder i Täby. Fokus bör, utifrån marknadsförutsättningarna i nuläget, ligga på bostadsrätter i flerbostadshus i de centrala delarna och en jämn fördelning av småhus och bostadsrätter i Arninge-Ullna.

En utbyggnadstakt om drygt 700 bostäder per år är enligt författarna högt, både ur ett historiskt perspektiv och i förhållande till Täbys storlek. En efterfrågan på denna nivå kommer kräva att inflyttningen framåt blir högre än vad den varit historiskt. Då rekryteringen till nyproducerade bostäder i Arninge-Ullna är mindre lokal än till de centrala delarna motiverar det enligt rapporten även detta en parallell utbyggnad av de två kommundelarna, även om de centrala delarna är mer attraktiva ur ett tillgänglighets- och serviceperspektiv.

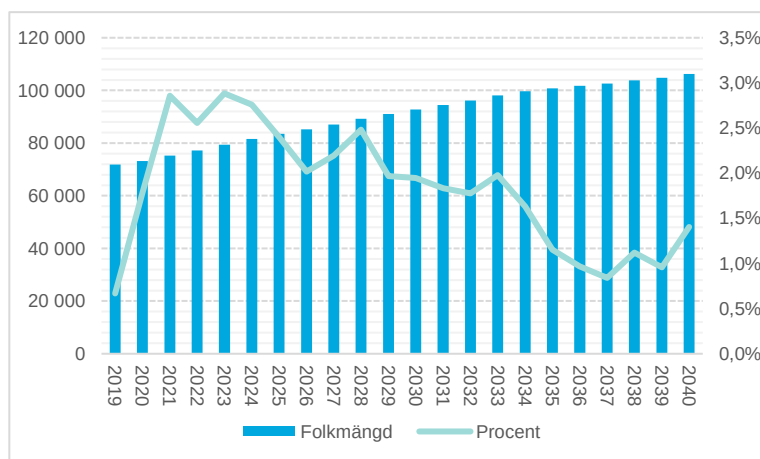
Skillnader i efterfrågefaktorer kan inte motivera en särskild rangordning av de tre centrala delarna ur ett utbyggnadsperspektiv. De tre studerade miljöerna har i stort samma rekryteringsomland och rekryterar i stort samma hushåll. Prioriteringar av de tre utbyggnadsområdena bör istället ske utifrån andra utgångspunkter än marknadsdjup och flyttströmmar, som exempelvis behov av investeringar i infrastruktur eller eventuella skillnader i markpriser med mera.

Befolkningsprognosen

Utifrån bostadsbyggnadsprognosen och antagande om hur många personer som kommer bo i respektive bostad kan kommunens framtida befolkning prognostiseras.

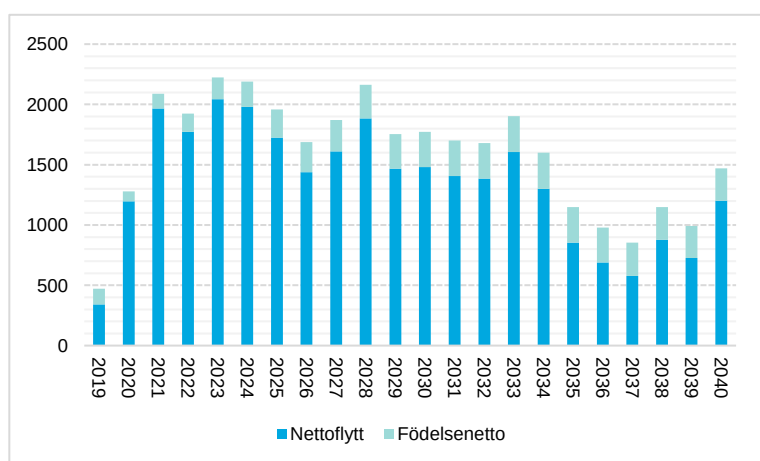
Befolkningen förväntas öka med i genomsnitt cirka 1,9 procent årligen fram till år 2040. Folkmängden kan då komma att uppgå till drygt 100 000. Ökningen är något starkare i början av perioden när det årliga byggande är högre. Kommunens folkökning drivs till största del av nettoinflyttning.

Figur 25 Befolkningsprognos 2019-2040



Källa: Täby kommun

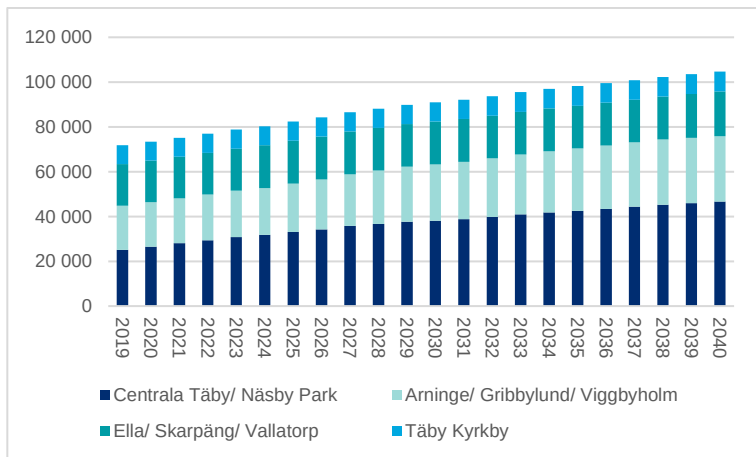
Figur 26 Prognosticerad befolkningsförändring 2019-2040



Källa: Täby kommun

I de delar av kommunen där planeras flest nya bostäder kommer befolkning öka mest i antal. Av den totala ökningen på knappt 33 000 invånare kommer två tredjedelar tillkomma i Centrala Täby/ Näsby Park.

Figur 27 Prognosticerad befolkningsprognos per kommun del 2019-2040



Källa: Täby kommun

Samhällsekonomiska förutsättningar

Konjunkturen de närmaste fem åren enligt SKR

De ekonomiska utsikterna de närmaste åren domineras helt av Coronapandemin. Denna har inneburit en global konjunkturkollaps, med exceptionella ras för produktion, inkomster och sysselsättning i de flesta regioner/ länder världen över. Efter sommaren ser det ut som mycket har stabiliserat sig och det ser inte fullt så allvarligt ut. Den globala utvecklingen präglas dock fortfarande av stor osäkerhet – vilket självklart även påverkar bedömningen av svensk ekonomi.

Botten tycks vara nådd i den svenska ekonomin och SKR bedömer att BNP kommer att öka från och med kvartal tre i år. Sammantaget kommer dock BNP att minska med hela 4,2 procent. Den svaga BNP-utvecklingen påverkar arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det för skatteunderlaget så viktiga antal arbetade timmar kommer minska stort i år. Enligt SKR:s bedömning kommer den svaga konjunkturen bestå fram till 2024.

Tabell 4 Nyckeltal för den svenska ekonomin

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP*	1,3	-4,2	2,8	3,2	2,6	2,2
Sysselsättning, timmar*	-0,3	-3,7	1,5	1,5	1,5	0,9
Relativ arbetslöshet, procent	6,8	8,8	9,5	8,6	7,7	7,5
Timlön, Nationalräkenskaperna	3,8	4,2	0,5	2,3	2,5	2,7
Inflation, KPI	1,8	0,5	1,2	1,6	1,8	2,0
Skatteunderlag	2,8	1,9	1,5	3,5	3,9	3,5
Skatteunderlag realt	0,5	0,8	-0,1	1,5	1,2	0,9

Källa: SKR Ekonomirapporten oktober 2020

Skatteunderlaget kommer att öka svagare 2020 och 2021 på grund av den svagare ekonomiska utvecklingen kopplat till Coronapandemin. Ökningen hålls delvis uppe av att de sociala ersättningar också beskattas. År 2021 blir det svagaste året med en negativ real utveckling av skatteunderlaget. När sedan sysselsättningen ökar och arbetslösheten går ned kommer skatteunderlagsutvecklingen återhämta sig och närma sig det historiska genomsnittet.

Samhällsekonomin på längre sikt

Att bedöma utvecklingen av samhällsekonomin på längre sikt (5 till 10 år) är svårt. Tillväxten på längre sikt bestäms av tillgången på produktionsfaktorerna arbete och kapital. Med hjälp av uppgifter om tillgängliga produktionsfaktorer idag kan man räkna fram en nivå på BNP som innebär fullt resursutnyttjande. Denna nivå definieras som potentiell BNP.

Den viktigaste faktorn är potentiell sysselsättning mätt i antal arbetade timmar. Potentiell sysselsättning är den nivå på sysselsättningen som är förenlig med en stabil löneökningstakt och därmed en inflation i linje med Riksbankens mål på två procent.

Vid fullt resursutnyttjande (utan överhettningstendenser) ökar BNP med cirka två procent årligen. Detta möjliggör en löneökningstakt på 3,8 procent och skatteunderlagsutveckling på motsvarande nivå. Efter 2024 antas faktisk BNP sammanfalla med potentiell och utvecklingen antas därmed vara "konjunkturlös".

SKR prognostiserar att skatteunderlaget per invånare på lång sikt växer med omkring 3,5 procent årligen. Samtidigt spås löne- och prisutvecklingen för kommunerna bli gynnsam. Timlönerna i den privata sektorn ökar snabbare än vad priset på det kommunerna köper gör. Det senare består av löner till cirka 75 procent men också av annan förbrukning – som tack vare produktivitetsutvecklingen – i regel ökar långsammare.

Denna priseffekt är därtill bestående över tid till skillnad från det positiva bidraget från arbetade timmar. I genomsnitt kan priseffekten beräknas uppgå till ca 0,5 procent årligen⁵. Det borde således finnas ett utrymme för ambitionshöjningar. Utrymmet kommer dock att behövas för att finansiera den framtida demografin.

Strategier för stabil ekonomisk utveckling

I arbetet med kommunens långsiktiga finansiella planering har kommunen tagit fram en övergripande strategi som stöd. Ambitionen är att växa med stabil ekonomi och med bibehållen kvalitet i den verksamhet som Täby kommun finansierar.

Hitta en utbyggnadstakt som kommunen kan hantera (ekonomisk, socialt och med bibehållen kvalitet) och samtidigt möta åtaganden enligt Sverigeförhandlingen

Tillväxten får inte ske på bekostnad av en sämre ekonomi. Den får inte heller skapa sociala motsättningar eller försämra kvaliteten i den verksamhet som Täby kommun finansierar. Samtidigt har kommunen ett åtagande på 16 200 bostäder enligt Sverigeförhandlingen.

Prioritera bland investeringarna

Önskemålen och behoven av investeringar är stora. Allt för stora investeringar riskerar att utsätta kommunens ekonomi för en allt för stor prövning. Kommunen måste fastställa en rimlig ambitionsnivå som verksamheten kan finansiera. De investeringar som genomförs ska möta ett långsiktigt behov. Kortsiktiga behov kan lösas med hjälp av inhyrning och eller genom flexibla lösningar.

Skapa goda förutsättningar för externa aktörer vilka kan avlasta investeringsbudgeten

En stor andel av kommunens verksamhet drivs av andra utförare. För skola, vård och omsorg uppgår andelen köp från privata företag till 35 procent av kommunens omsättning.

⁵ 3,8 procent skatteunderlag minus 3,3 procent löne- och prisutveckling ($0,75 \cdot 3,8 + 0,25 \cdot 2,0 = 3,3$)

Kommunens ambition är att upprätthålla denna andel genom att andra aktörer tar en del av framtida volymer. Det är då önskvärt att dessa aktörer även löser lokalfrågan och på så sätt avlastar kommunens investeringsbudget. Detta utan att kommunens ansvar för att det finns skollokaler i den omfattning som behövs utifrån antalet barn riskeras.

Sälj de tillgångar som inte är strategiska (finansiering samt minskat åtagande)

En betydande andel av de fristående aktörerna hyr sina lokaler av kommunen. I kommunens fastighetsstrategi framgår det att kommunen inte har ambition att vara hyresvärd till dessa aktörer. Antalet nya kontrakt ska minska och kommunen kommer att lägga ut ett antal fastigheter som är av mindre strategisk betydelse till försäljning. Genom detta kan kommunens åtagande i form av renoveringar/moderniseringar minska. Vidare kan försäljningsintäkterna bidra till att finansiera andra investeringar.

Upprätthåll starka ekonomiska resultat för att hålla tillbaka inslaget av lånefinansiering av investeringarna

Kommunens intäkter från skatter, generella statsbidrag och utjämning finansierar kommunens verksamhet. De medel som kvarstår när verksamheten är betald (resultatet) exklusive icke likviditetspåverkande poster är tillgängliga för investeringar. Ett svagt resultat skapar ett mindre utrymme för investeringar och riskerar att öka behovet av upplåning. Kommunen planerar alltså för stora investeringar och det kommer därför krävas starka resultat för att inte upplåningen ska öka för snabbt.

Sätt ett tak för upplåningen utifrån hur mycket resurser man är villig att lägga på räntekostnader

För att öka fokus på behovet av en hög självfinansieringsgrad av investeringarna bör kommunen införa ett skuldtak. Detta bör utgå från hur mycket kommunen är villig att lägga på räntekostnader i framtiden.

Det demografiska trycket på driftsekonomin

Den framtida underliggande efterfrågan av kommunal verksamhet kan uppskattas genom en så kallad demografisk framskrivning. Uppskattningen bygger på befolkningsprognosen och ett konstant utnyttjandemönster av kommunens tjänster.

Utifrån kommunens redovisade kostnader beräknas de olika åldersgruppernas genomsnittliga nyttjande och kostnad för de olika verksamheterna fram. De framräknade "prislapparna" skrivs sedan fram med utvecklingen av de olika åldersgrupperna enligt kommunens befolkningsprognos.

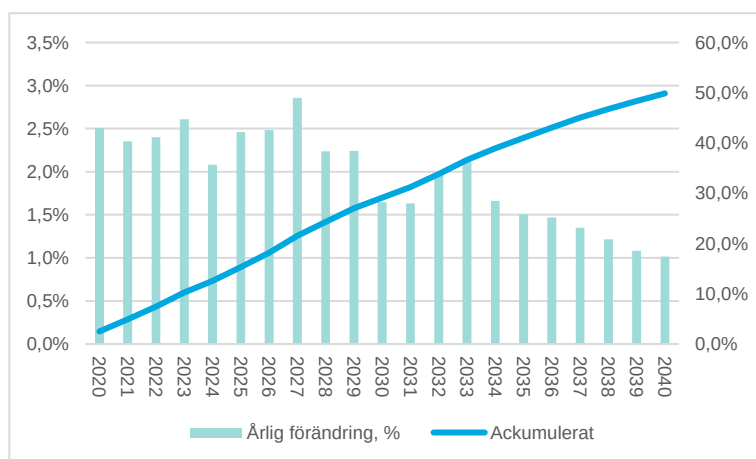
Nyttjandemönstret antas vara konstant över tid, det vill säga:

- servicenivå, andelen som nyttjar verksamheten
- kostnad per person i åldersgruppen, resurstilldelning

Antagandet om konstant nyttjandemönster kan dock ifrågasättas. Det finns många icke-demografiska faktorer som påverkar efterfrågan på kommunala tjänster, till exempel politiska reformer. Kommunernas kostnader har historiskt ökat snabbare än vad som har varit motiverat av demografin. Det har handlat om ambitionshöjningar både från kommunernas sida och från staten (genom olika reformer).⁶

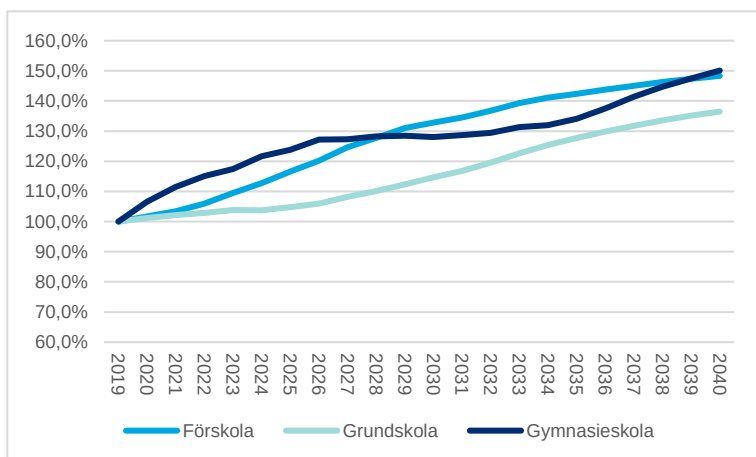
Kommunens befolkningsprognos samt prislappar enligt 2019 års bokslut skapar ett underliggande kostnadstryck på knappt 50 procent fram till 2040. Fram till 2027 uppgår den årliga förändringen till 2,5 procent. Sedan faller den årliga takten ned mot 1 procent i slutet av perioden. Det demografiska trycket är något större än ökningen av den totala folkmängden. Detta då de grupper som kostar mycket ökar snabbare än övriga grupper.

Figur 28 Demografiskt tryck 2020-2040, 2019 års priser



Källa: Täby kommun

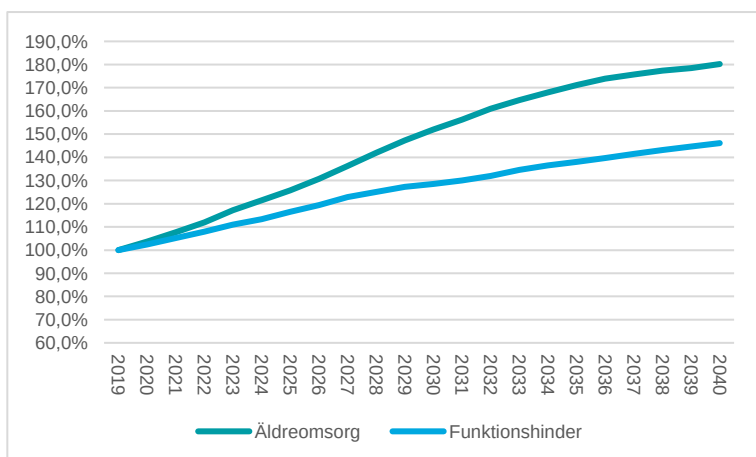
⁶ Valförstjänsternas utveckling 1980-2012 – Ökade resurser och växande behov, SKR

Figur 29 Demografiskt tryck 2020-2040 barn och unga, 2019 års priser

Källa: Täby kommun

Bland verksamheterna som riktar sig till barn och unga är det gymnasieskolan som växer mest fram till 2040 (50 procent). Förskolan växer något mindre (48 procent). För grundskolan motsvarar tillväxten 37 procent.

Äldreomsorgen är den verksamhet som växer mest fram till 2040 (80 procent). Omsorg för personer med funktionsnedsättning har historisk haft svag demografisk koppling. Den har snarare vuxit i takt med statliga beslut och den medicinska utvecklingen. I kalkylen antas den växa i takt med relevanta åldersgrupper för respektive insats.

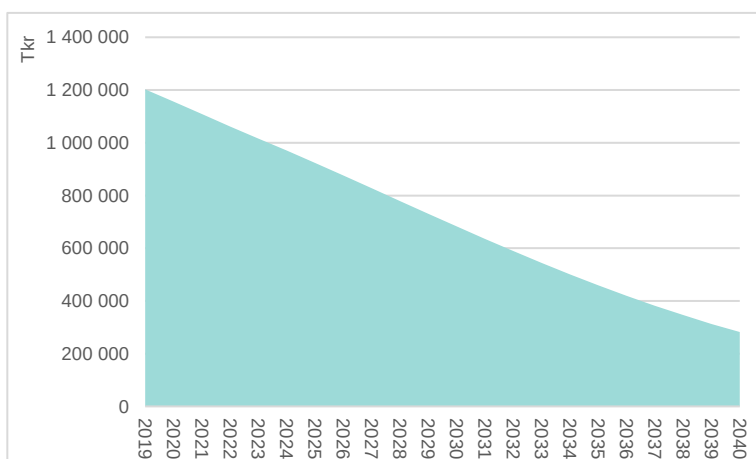
Figur 30 Demografiskt tryck 2020-2040 äldre och funktionshinder, 2019 års priser

Källa: Täby kommun

Pensionsprognos

Kommunens pensionsförvaltare (KPA) har på uppdrag av kommunen gjort en långsiktig beräkning av kommunens pensionsåtagande. Beräkningen har gjorts med oförändrat antal anställda och underskattar förmodligen de framtida pensionskostnaderna avseende de nyintjänade. Dessa följer dock löneutvecklingen och eventuellt ökade volymer då de är en del personalomkostnadspålägget.

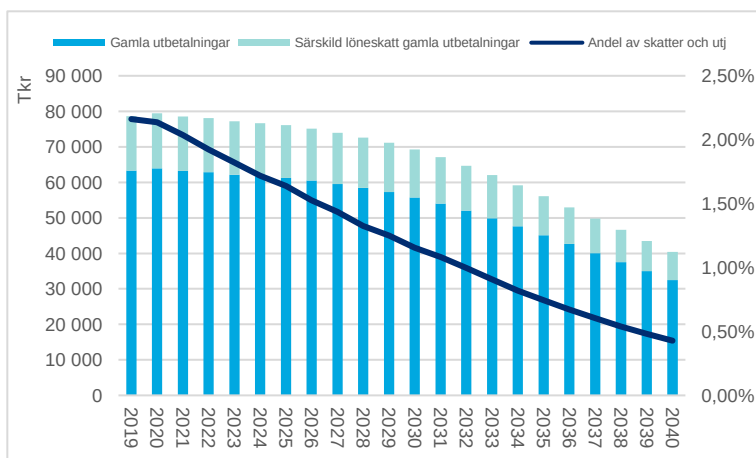
Figur 31 Ansvarsförbindelse för pensioner intjänade före 1998, tkr



Källa: KPA

Nivån på och utbetalningar från gamla skulden är dock oberoende av antalet framtida anställda. En kommun som växer och erhåller utökade resurser får en relativt mer gynnsamt läge. Kommunens gamla pensionsskuld uppgår till cirka 1 200 mnkr. Fram till 2040 kommer skulden att minska och uppgår 282 mnkr 2040. Helt utbetald beräknas skulden vara framåt 2070.

Figur 32 Utbetalning från ansvarsförbindelsen, tkr



Källa: KPA

Utbetalningar från den gamla skulden (inkl. löneskatt) uppgår till 78,6 mnkr 2019 och motsvarar 2,16 procent av intäkterna från skatter, generella statsbidrag och utjämning. Utbetalningarna kommer börja minska under 2021 och andelen av intäkterna minskar ned mot 0,5 procent år 2040.

Den förmånsbestämda delen – som redovisas som en avsättning på balansräkningen – kommer öka fram till 2039 för att därefter minska. Anledningen är att en allt större del av pensionsåtagandet blir avgiftsbestämd (vilket inte redovisas på balansräkningen). För alla arbetstagare födda efter 1986 är systemet helt avgiftsbestämt. Det som ligger kvar som en avsättning är den förmånsbestämda som avser den del av lönen över taket i det allmänna pensionssystemet.

Investeringsutrymme samt olika vägval

Kommunens investeringsutrymme utgörs av kommunens resultat och årets avskrivningar. Vidare kan kommunen återlåna pensionsavsättningen (dvs. inte placera dessa medel utan utbetalningen finansieras när den kommer). Kommunen planerar fram till och med 2020 för ett resultat på 2,0 procent av intäkter från skatter med mera.

Täby kommun har därmed ett investeringsutrymme motsvarande 10 procent av de samlade intäkterna från skatter, generella statsbidrag och utjämning. Om kommunens planerade investeringar är större än den likviditet som kommunen skapar via resultat och avskrivningar uppstår ett finansieringsbehov.

Tabell 5 Investeringsutrymme mnkr samt andel av skatter, generella statsbidrag och utjämning

	%	Mnkr
Resultat	2 %	75
Avskrivningar	7 %	260
Pensionsavsättning	1 %	35
TOTALT	10 %	370

Finansieringsbehovet kan lösas genom en kombination av följande:

- sälja tillgångar (finansiella och/eller materiella)
- ta upp lån
- höja resultatmålet och öka den egna finansieringen (dvs. öka den årliga effektiviseringen alternativt höja skattesatsen)
- omprioritera/minska investeringsutgifter över tid

Sälja tillgångar (finansiella och/eller materiella)

Vid sidan av att finansiera kommunens investeringar med avskrivningskostnaderna och ett positivt resultat kan också investeringarna med fördel finansieras av kommunen själv genom en försäljning av befintliga tillgångar. Det handlar om tillgångar som är mindre angelägna för kommunen att äga jämfört med de investeringar som kommunen planerar att genomföra.

Ta upp lån

En kommun som expanderar hamnar i ett läge där det kan bli aktuellt att lånefinansiera en del av sin investeringsvolym. Att fullt ut självfinansiera expansionen är inte rimligt då vissa av investeringar som krävs har en livslängd på 30 till 50 år. Men att under en längre period ha en för låg självfinansiering kommer att försämra kommunens finansiella ställning.

Höja resultatmålet och öka den egna finansieringen

Om man upplever att självfinansieringen riskerar att bli för låg kan kommunen planera för ett högre resultatmål. Allt annat lika kräver ett högre resultat initialt mindre resurser till verksamheten alternativt behov av högre intäkter (skattehöjning).

Omprioritera och/eller minska investeringsutgifter över tid

Det enklaste och samtidigt det svåraste när det kommer till investeringar är att omprioritera och/eller minska investeringarna över tid för att minska finansieringsbehovet. Varje enskilt projekt har sina företrädare. Som ett stöd i denna process har kommunen utvecklat en prioriteringsmodell där varje investering ges ett värde utifrån dess nödvändighet.

Prioriteringskriterier

I arbetet med framtida investeringsutgifter har kommunen tagit fram en prioriteringsmodell. Syftet med modellen är att värdera hur pass nödvändig den enskilda investeringen är i relation till övriga samt det finansiella utrymmet.

1. Pågående, reinvesteringar i befintliga byggnader och anläggningar (ej utökad kapacitet)

Investeringarna på denna nivå är dels de som pågår, dels de investeringar som genomförs för att upprätthålla befintlig kapacitet. Den senare delen bör något förenklat motsvara det belopp som skrivs av (med visst pålägg för prisutveckling) och bör således till stora delar vara självfinansierad.

2. Kopplat till befolkningsförändringar samt nya lagar och förordningar. Investeringar med extern finansiering (gatukostnad, VA-anslutningsavgifter etc.)

Nästa nivå handlar om investeringar som krävs för att möta de demografiska förändringarna. Det kan vara förändringar i specifika åldersgrupper eller fler invånare totalt. Nya lagar och

förordningar kan kräva att kommunen vidtar vissa åtgärder. Det kan exempelvis vara ny lagstiftning inom miljöområdet som kräver investeringar i vatten- och avloppsnätet.

Inom denna nivå finns även de investeringar som till stora delar har extern finansiering. Det kan handla om exploateringsprojekt med möjlighet till gatukostnadsersättning eller investeringar i vatten- och avloppsnätet som ska finansieras av avgiftskollektivet.

En kommun som växer erhåller ökade resurser – lite olika beroende på vilken ålder de nya kommuninvånarna har. En del av dessa resurser bör användas för att förstärka resultatet och därmed upprätthålla en rimlig självfinansiering av investeringarna.

3. Utökad ambition och/ eller höjd kvalitet

Den tredje nivån innehåller projekt som betyder en utökad ambition och/eller höjd kvalitet utöver det som kan kopplas till befolkningsförändringar eller reinvesteringar.

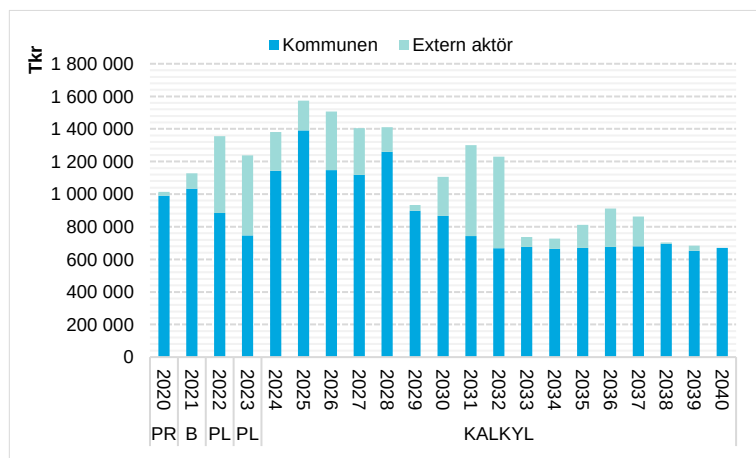
4. Kan skjutas på framtiden

Den sista nivån är för projekt som inte är angelägna och kan prioriteras bort utan att kommunens uppdrag påverkas negativt. Ofta har dessa projekt initierats av externa parter.

Investeringar -2040

Att öka kommunens befolkning med drygt 33 000 invånare fram till 2040 kommer att kräva investeringar i social och teknisk infrastruktur. Under våren 2020 har ett omfattande arbete avseende kommunens framtida investeringsnivåer genomförts. Totalt har investeringar för 22,7 mdkr identifierats. En politisk inriktning är andra aktörer tar ansvar för nyproduktion av vissa verksamhetslokaler. De objekt som pekats ut som lämpliga motsvarar uppskattningsvis investeringar för 4,4 mdkr. Kommunen åtagande motsvarande 18,3 mdkr.

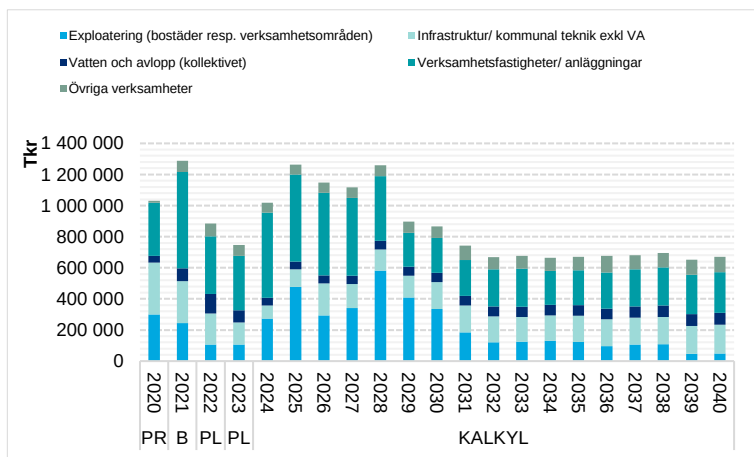
Figur 33 Identifierade investeringar 2020-2040, tkr



Källa: Täby kommun

De största utgifterna avser verksamhetsfastigheter och exploateringsverksamheten. Den senare är fullt ut finansierad över tid. Under infrastruktur/ kommunal teknik återfinns årliga anslag.

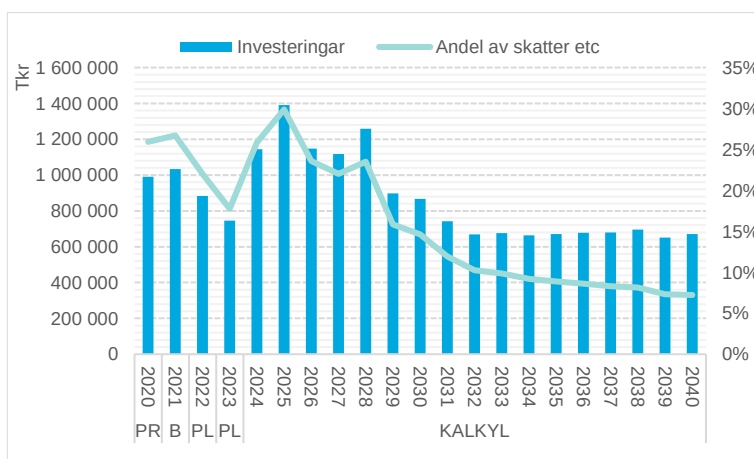
Figur 34 Planerade investeringar per kategori 2020-2040, tkr



Källa: Täby kommun

Kommunens investeringar ligger på höga 25 procent som andel av intäkterna från skatter, utjämning och statsbidrag. De närmaste åren kommer nivån gå ned något – till viss genom att kommunen planerar för att externa aktörer tar vissa investeringar. Först efter 2028 går investeringsnivån ned ordentligt. Det är främst exploateringsutgifterna som minskar då allt fler av projekten börjar bli klara. Investeringar efter år 2030 ligger på en nivå som är möjlig att självfinansiera.

Figur 35 Planerade investeringar 2020-2040, tkr samt %



Källa: Täby kommun

Avskrivningar

De framtida avskrivningar för de materiella anläggningstillgångar som kommunen redovisar i bokslut 2019 har simulerats för åren fram till 2040. Allt eftersom de olika tillgångarna skrivs av minskar avskrivningskostnaden. Sedan tillkommer avskrivningarna på ny- och

reinvesteringar under perioden. Vi har antagit en genomsnittlig avskrivningstid på 35 år för investeringar i fastigheter, 10 år för inventarier, 50 år för VA samt 20 år för övriga.

Sammantaget ökar avskrivningarna under perioden. Detta sker dels på grund av att kommunen har ökade investeringsvolymerna de kommande åren, dels på grund av att anskaffningsvärdet på nya investeringar är högre än på de befintliga tillgångar som skrivs av. Det senare är helt naturligt då priserna ökar över tid.

Finansiering av investeringar

Under perioden fram till 2040 planeras för investeringar för 18,3 mdkr. Via ett positivt resultat och avskrivningsutrymme genererar kommunen själv 15,8 mdkr. I detta ligger också medfinansieringsersättning på 0,9 mdkr som kommunen planerar att ta in från exploitörerna. Den ska matcha kommunens medfinansiering på 1,2 mdkr.

Vidare planerar kommunen för markförsäljning i storleksordningen 2,3 mdkr. Via offentliga bidrag och VA-ersättningar finansieras 1,2 mdkr. Sammantaget kan kommunen finansiera samtliga investeringar och amortera av de lån som kommunen tagit under perioden. Eventuella intäkter från fastighetsförsäljningar tillkommer.

Tabell 6 Finansiering av investeringar 2020-2040, mdkr

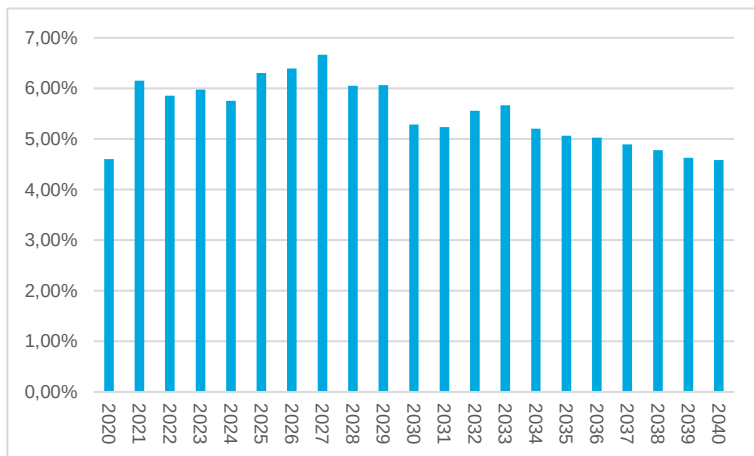
	Totalt 2020-2040
Investeringar	-18,3
Försäljning	2,3
Sverigeförhandling	-1,1
Upplåning, netto	-0,2
Offentliga bidrag, VA-intäkter	1,2
Löpande verksamhet	15,8
varav medfinansieringsersättning	0,9

Samlad bedömning av kostnaderna

Den underliggande kostnadsutvecklingen utifrån demografin varierar mellan 1 till 3 procent under perioden, se sid 43. Takten är som högst under början av perioden. Utöver detta tillkommer lön- och prisökningar som långsiktigt ligger på 3,3 procent.

Tillsammans med ökade avskrivningar och pensioner landar den årliga nettokostnadsutvecklingen på 4,5 till drygt 6,5 procent. Detta är exklusive framtida effektiviseringar och ska ses som det kostnadstryck kommunen har att hantera.

Kostnadstrycket är som högst i början av perioden när kommunen växer som mest. Kostnaderna hålls tillbaka något av de låga löneökningar som följd av lågkonjunkturen. Under slutet av perioden är det demografiska trycket lägre men då är löne- och prisökningarna högre.

Figur 36 Underliggande utveckling av nettokostnaderna, %, 2020-2040 i löpande priser

Källa: Täby kommun

Intäkter

Den kommunala skattebasen

Den kommunala beskattningsrätten är fastslagen i regeringsformen: "Kommunerna får taga ut skatt för skötseln av sina uppgifter." Vilken skatt kommunen kan ta ut beror emellertid på vilken skattebas som staten tilldelar kommunerna.

Basen för kommunalskatten är invånarnas samlade förvärvsinkomster. Till förvärvsinkomsterna räknas förutom löner även löneförmåner, sjukpenning, a-kassa, pensioner etc. Dessutom ingår inkomst av näringsverksamhet för de företagare som inte bedriver verksamheten i aktiebolagsformen. Lönerna är den dominerande delen av skattebasen. Därefter kommer pensionerna och andra skattepliktiga ersättningar från staten (transfereringar).

På sikt är sysselsättningen avgörande för skattebasens utveckling. Längre arbetsliv (tidigare inträde och senare utträde på arbetsmarknaden) bedöms vara av stor vikt för den framtida finansieringen av välfärden. Även högre förvärvsgrad bland utrikes födda är av vikt.

Löneökningar i sig ger inte mer resurser till den kommunala verksamheten. Ökade skatteintäkter till följd av löneökningar i samhället motsvaras normalt av ungefär lika stora löneökningar för kommunernas anställda. Det är därför sysselsättningen, räknat i antalet arbetade timmar, som i praktiken bestämmer vad löneinkomsterna i skattebasen ger för resurser till den kommunala verksamheten.

Inkomstutjämnningen och dess konsekvenser

Förutsättningarna för att finansiera sina utgifter skiljer sig åt mellan kommunerna eftersom det finns stora skillnader i hur mycket kommuninvånarna tjänar i genomsnitt.

Den beskattningsbara inkomsten per invånare (skattekraften) varierar mellan 422 555 i Danderyd utanför Stockholm och 172 504 kronor per invånare i Årjäng i Värmland. Om kommunerna ska få in lika mycket i skatteintäkter skulle invånarna i Årjäng behöva betala mer än dubbelt så hög kommunalskatt jämfört med de i Danderyd. I Täby uppgår den beskattningsbara inkomsten till 325 630 kronor – vilken är den tredje högsta i landet.

Utgångspunkten för den kommunalekonomiska utjämnningen är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar. I systemet har man bedömt att skattekraften är en strukturell faktor som ska vara föremål för utjämning. Inom inkomstutjämnningen garanteras alla kommuner en skattekraft på 115 procent av genomsnittet. De kommuner som ligger under 115 procent kompenseras med 95 procent av mellanskillnaden. De kommuner som ligger över 115 procent får lämna ifrån sig 85 procent av mellanskillnaden. Den höga graden av kompensation ger en mycket långtgående utjämning.

Konsekvensen av inkomstutjämnningen blir att nivån och utvecklingen av den egna skattekraften är av underordnad betydelse. Det är utvecklingen av den genomsnittliga skattekraften som blir avgörande för kommunens intäkter. Den högre skattekraften ger således en liten utväxling på de totala intäkterna. Vill kommunen hålla en lägre skattesats måste man ha motsvarande lägre kostnader genom en effektivare verksamhet eller en lägre ambitionsnivå.

Skattesatsen

Täby kommun har valt en skattesats på 17,55 procent. I jämförelse med andra kommuner är det den tredje lägsta i landet (2020). Genomsnittet för samtliga kommuner är 20,72 procent. Utfallet i inkomstutjämnningen påverkas inte av nivån på skattesatsen.

Marginalintäkter i den kommunalekonomiska utjämnningen vid inflyttning

Skatteintäkterna är den inkomstkälla som oftast nämns när befolkningsförändringar diskuteras ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Men det är det systemet för kommunalekonomisk utjämning som har störst påverkan på hur kommunernas intäkter påverkas av förändrat invånarantal.

Kostnadsutjämnningen medför stora intäktsskillnader beroende på flyttarens individuella egenskaper. Den viktigaste variabeln är ålder. Personer i arbetsför ålder förväntas ha små behov av kommunal service och därför blir intäkten låg. Barn och de allra äldsta förväntas däremot kosta mer för en kommun och därmed förbättras utfallet i kostnadsutjämnningen.

Tabell 7 Marginalintäkter i systemet för kommunalekonomisk utjämning, 2020

	Skatte- intäkter*)	Inkomst- utjämning	Skatteintäkter efter inkomst- utjämning	Reglerings- post	Struktur- /införande- bidrag	Kostnads- utjämning	därav befolknings- förändring	Totalt
1-5 år	0	45 406	45 406	1 038	253	75 848	-14 077	122 545
6 år	0	45 406	45 406	1 038	253	42 230	-184	88 927
7-12 år	0	45 406	45 406	1 038	253	91 203	-184	137 900
13-15 år	0	45 406	45 406	1 038	253	67 719	-184	114 416
16-18 år	0	45 406	45 406	1 038	253	103 101	16 487	149 798
19-64 år ink 0	0	45 406	45 406	1 038	253	-39 105	-184	7 592
19-64 år ink 200 tkr	35 100	11 446	46 546	1 038	253	-39 105	-184	8 732
19-64 år ink 400 tkr	87 750	-39 494	48 256	1 038	253	-39 105	-184	10 442
19-64 år ink 800 tkr	140 400	-90 434	49 966	1 038	253	-39 105	-184	12 152
65-79 år sambo ink 200 tkr	35 100	11 446	46 546	1 038	253	-29 833	-184	18 003
80-89 år sambo ink 200 tkr	35 100	11 446	46 546	1 038	253	24 887	-184	72 724
90+ år gift sambo 200 tkr	35 100	11 446	46 546	1 038	253	133 107	-184	180 944

Kommunens framtida relativa struktur påverkar utfallet kostnadsutjämningen

I kostnadsutjämningen mäts kommunens struktur i relation till genomsnittet för samtliga kommuner. De kommuner som sammantaget har ett relativt tyngre läge erhåller ett bidrag från de kommuner som har ett relativt lättare läge. Det tillförs inga resurser inom ramen för kostnadsutjämningen. Konsekvensen över tid blir att de är kommunens relativa utveckling som avgör utfallet i kostnadsutjämningen.

Täby kommunen har 2020 ett ogynnsamt läge och erhåller ett bidrag på 190 miljoner kronor 2020. Det är främst den relativt höga andelen barn och unga som gör att Täby får ett bidrag. Antalet äldre kommer öka i Täby fram till 2040. Samtidigt planeras det för en stor inflyttning av personer i åldern 20-64 år. Det resulterar i en fallande försörjningskvot fram till 2028. Denna utveckling kommer leda till ett lägre bidrag framöver. Kommunen relativa läge blir mindre ogynnsamt.

Icke värdesäkrade statsbidrag skapar behov av effektivisering

Kommunernas skatteintäkter räcker inte till för att finansiera hela det kommunala uppdraget. Därför skjuter staten till pengar via det generella statsbidraget. För 2020 uppgår det till 86,2

miljarder kronor. Statens bidrag till kommunsektorn räknas inte upp mellan åren. Om staten inte tillför nya resurser sker det genom den allmänna löne- och prisutvecklingen en urholkning av bidraget värde över tid vilket skapar ett behov av effektiviseringar för kommunerna och regioner. Enligt en uppskattning från SKR motsvarar urholkningen cirka 4 miljarder kronor per år.

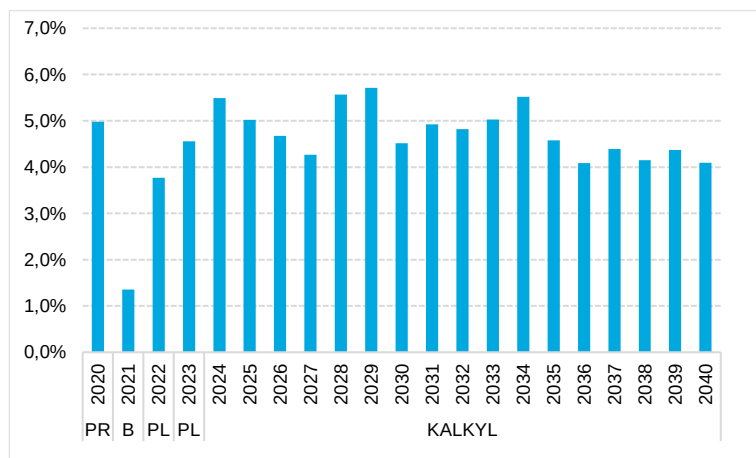
Staten är, enligt den så kallade finansieringsprincipen, skyldig att kompensera kommunerna ekonomiskt vid av staten beslutade verksamhetsförändringar. På motsvarande sätt kan kommunerna få lämna ifrån sig resurser om staten beslutar om ett minskat åtagande. Vidare finns det en praxis att förändringar i skattesystemet som påverkar kommunsektorns skatteunderlag regleras via det generella statsbidraget.

Bedömning till 2040

De närmaste åren utvecklas kommunens intäkter något svagare på grund av den svaga ekonomiska utvecklingen. År 2021 ökar intäkterna mycket svagt på grund de tillfälliga statsbidrag 2020 som faller bort 2021 och en avtrappning av införandebidraget.

När konjunkturen återhämtar sig och befolkningen växer ökar intäkterna snabbare. Genomsnitt för hela perioden är 4,6 procent.

Figur 37 Utveckling av intäkterna, %, 2020-2040 i löpande priser Täby

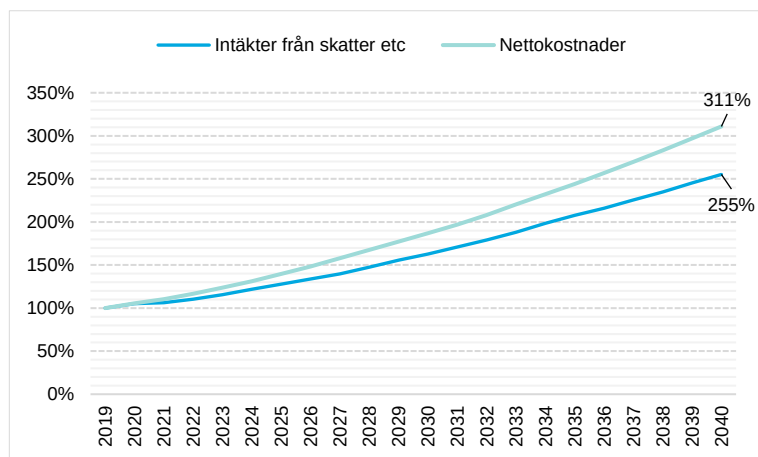


Källa: Täby kommun

Kostnader vs. intäkter

Kommunens kostnader beräknas öka med 211 procent i löpande priser vid en oförändrad standard samt hänsyn taget till en förändrad demografi. Samtidigt ökar kommunens intäkter med 155 procent. Kommunen har således inte möjlighet att finansiera en utbyggnadstakt i linje med befolkningsprognosen och samtidigt upprätthålla befintligt standard i verksamheten.

Figur 38 Utveckling av kostnader och intäkterna, %, 2020-2040 index



Källa: Täby kommun

Hur sluter vi gapet?

Det finns två lösningar för att sluta gapet som kommunen förfogar över. De kan kombineras i olika utsträckning. Den första är att öka intäkterna genom att höja skatten. Att enbart använda skattesatsen skulle betyda ett behov av en skattehöjning på 3,17 kronor för att nå resultatmålet på 3 procent av intäkterna från skatter, statsbidrag och utjämning. Det andra är att effektivisera verksamheten. För att möta intäkterna enbart genom effektivisering krävs i genomsnitt 1,45 procent per år i förhållande till en fullständig uppräknings av kostnaderna med lön, pris och demografi.

Effektiviseringar

Som tidigare redovisats står kommunsektorn inför stora ekonomiska utmaningar. Det kommer finnas ett stort behov av effektiviseringar de närmaste åren. SKR bedömer att kommunsektorn behöver effektivisera cirka 1 procent per år för att upprätthålla en ekonomi i balans. Det kommer krävas en insikt hos kommuninvånare och politiska företrädare att vi står inför nya och svårare tider. Kommunerna ansvarar för effektiviseringen men staten har ett ansvar att se till att lagstiftningen inte bromsar utvecklingen. Vidare är frågan om statens styrning genom de riktade statsbidragen viktig att diskutera.

Det finns många åsikter om vad ordet *effektivisering* kan betyda. Nedan redovisas några synsätt.

- Ökad kvalitet till oförändrad kostnad
- Stor kvalitetsförbättring till liten kostnadsökning
- Samma eller högre kvalitet till lägre kostnad
- Större volym med oförändrad kvalitet till samma kostnad

Innan effektiviseringsarbetet kan påbörjas måste en analys göras av kommunens samtliga verksamheter och kostnader. Ambitionsnivån måste ställas mot tillgängliga resurser. I Täby kommun görs årligen en genomgång av kostnaden för samtliga verksamheter. Syftet är att belysa hur kommunen prioriterar sina resurser över tid och i jämförelse med andra grupper av kommuner.

Effektiviseringar i den storlek som kommer krävas kan endast, enligt SKR, uppstå när ny teknik tas i bruk. Ny teknik – digitalisering – kan bidra till den effektiviseringen. Hittills har dock den tekniska utvecklingen snarare lett till kvalitetsförbättringar snarare än kostnadsminskning. SKR har beräknat den ekonomiska potentialen för införandet av några olika digitala tjänster

- Hemtjänst 3,2 mdkr (avser digital nyckelhantering, medicinpåminnare, nattillsyn och dagtillsyn)
- Bygglov och andra administrativa e-tjänster 0,6 mdkr
- Ekonomiskt bistånd 0,6 mdkr (effektivisering interna processer samt ett förenklat ansökningsförfarande)

Ny finansiella mål

I arbetet med verksamhetsplan 2021 har det tagits fram förslag till nya finansiella mål för perioden 2021 till 2023. Målen kopplar till de strategier för stabil ekonomisk utveckling som redovisats ovan.

- Resultatet exkl. jämförelsestörande poster ska uppgå till 3 procent av skatter, generella statsbidrag och utjämning
- Soliditeten ska öka över tid
- De långfristiga skulderna får maximalt uppgå till 70 procent av intäkterna från skatter, generella statsbidrag och utjämning

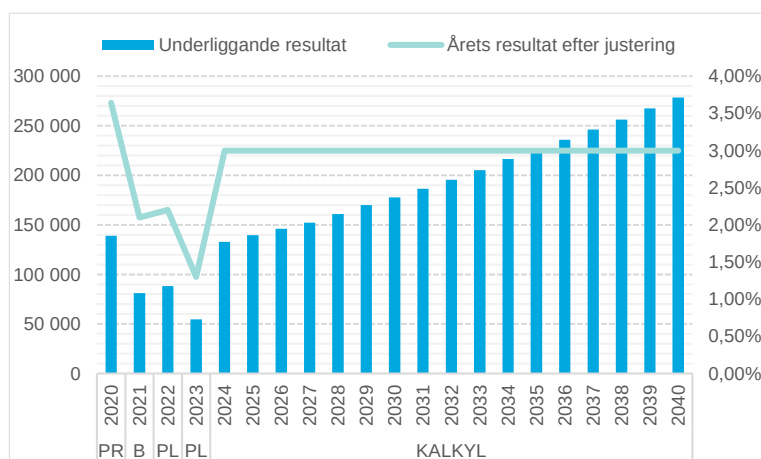
Ett resultat enligt lagens krav på balans är för lågt för en kommun som växer. Kommunen behöver ett överskott för en viss osäkerhetsmarginal vid förändringar i intäkterna eller oförutsedda kostnader. Detta överskott har uppskattats till 1 % av kommunens intäkter från skatter, generella statsbidrag och utjämning. Täby kommun befinner sig i en utbyggnadsperiod och måste utöka kapaciteten i form av teknisk och social infrastruktur. Utifrån Täby kommunen relativa svaga balansräkning och kommande utmaningar bör kommunen planera

för ett resultat på 3 procent så att upplåningen hålls tillbaka och det övergripande målet om förbättrad soliditet uppnås.

De närmaste åren karaktäriseras av en svag ekonomisk utveckling. Staten har i det korta perspektivet delvis täckt upp det svaga skatteunderlaget med ökade statsbidrag.

Det svaga ekonomiska läget medför att kommunen inte kan lägga ett resultat i linje med långsiktiga målsättningarna.

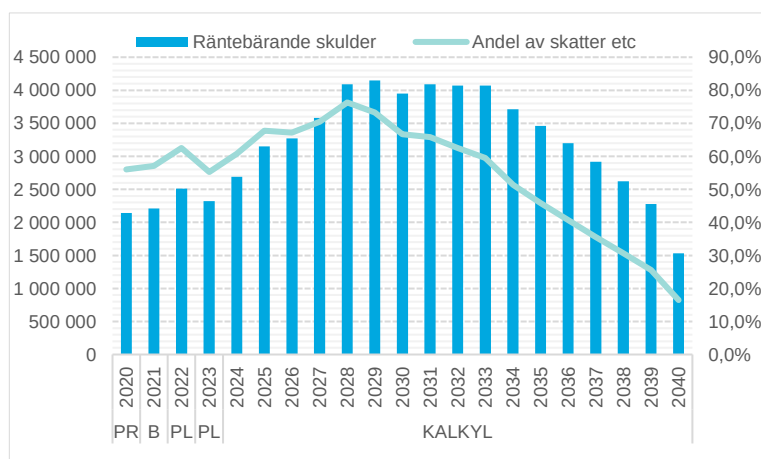
Figur 39 Resultat som andel av skatter, generella statsbidrag och utjämning, % och mnkr, 2020-2040



Källa: Täby kommun

Den höga investeringstakten 2024 till 2028 skapar ett finansieringsbehov vilket sätter en press på lånen uppåt. Kommunen klara inte målet om skulder på maximalt 70 procent av intäkter från skatter, statsbidrag och utjämning. Fallande investeringar och resultat på 3 procent möjliggör finansiering av samtliga investeringar samt amorteringar av skulderna.

Figur 40 Skulder som andel av intäkter från skatter, generella statsbidrag och utjämning, 2020-2040

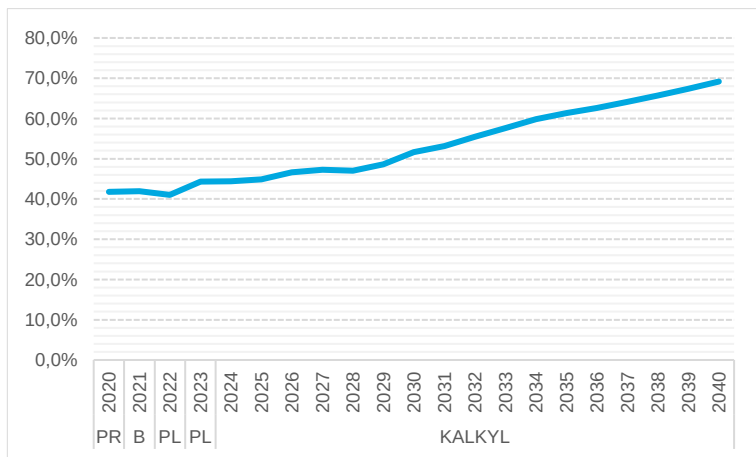


Källa: Täby kommun

De svagare resultaten i början av perioden skapar en svag självfinansiering. Detta pressar soliditeten nedåt och målet om ökad soliditet uppfylls inte 2022. Trots den ökade upplåningen

2024 till 2028 ökar soliditeten något. Mot slutet av perioden när kommunen amorterar skulderna ökar soliditeten markant.

Figur 41 Soliditet %, 2020-2040



Utmaningar och risker

Konjunkturen

I rapportens längre perspektiv är samhällsekonomin konjunkturlös och antagandena om tillväxten bygger på tillgängliga produktionsfaktorer och historisk trend. Självklart kommer det komma låg- och högkonjunkturer under tiden fram till 2040. Konjunkturläget kommer att påverka kommunens intäkter och men även bostadsmarknaden.

Bostads- och befolkningsprognos

Kalkylerna tar sin utgångspunkt i en bostadsbyggnadsprognos. Det planerade utbudet är i linje med vad marknaden bedöms kunna svälja (Evidensgruppen 2020). Detta gäller vid en normalkonjunktur. En annan konjunktur påverkar efterfrågan. Bostadsbyggandet är en viktig förutsättning i kommunens befolkningsprognos. Det finns således en risk att prognoserna slår fel och att kommunens befolkningsstruktur blir en annan.

Statens bidrag

En stor del av kommunens intäkter utgörs av statsbidrag. Dessa är inte indexerade och kommunsektorns finansiering blir således beroende av statens välvilja och finansiella möjligheter. I kalkylen har en uppräknings i takt med inflationen antagits. Trots denna uppräknings sker en urholkning av bidragets värde över tid.

Förväntan på utökad kommunalt finansierad verksamhet

I beräkningarna ökar kostnaderna i takt med demografin samt den allmänna löne- och prisutvecklingen. Rapporten visar att det kommer bli svårt att finansiera detta dvs. bibehålla personaltätheten. Historiskt har kommunerna ökat kostnaderna mer än vad som varit motiverat utifrån demografin. Det kan därmed finnas en förväntan på fortsatt utbyggd välfärd. För att få kostnader och intäkter i balans måste kommunen uppnå en effektivisering över perioden på minst 1,38 procent årligen. Kommun har idag en kostnadseffektiv verksamhet mätt som avvikelse mot standardkostnaden. Avvikelsen har ökat över tid – frågan är om det finns fortsatta möjligheter till effektivisering utan att kvaliteten blir lidande.

Svag självfinansiering

Kommunen kommer att få svårt att uppnå en rimlig självfinansieringsgrad av investeringarna i början av perioden. Detta även om kommunen uppnår sitt finansiella mål på 3,0 procent av intäkter från skatter, statsbidrag och utjämning.

Strategisk lokalförsörjning

Att växa innebär en utmaning när det gäller den strategiska lokalförsörjningen. Det finns en risk att stå utan nödvändiga lokaler och tvingas till dyra tillfälliga lösningar. Samtidigt är det inte önskvärt att stå med ett överskott på lokaler om man bygger för tidigt och för mycket.

En stor del av de kommande volymökningarna förväntas hanteras av enskilda aktörer. Det gäller även lokalförsörjningen. Är kommunens erbjudande tillräckligt intressant ur ett ekonomiskt perspektiv eller måste kommunen höja ersättningsnivåer får att locka till sig aktörer?

Ett alternativ är att kommunen låter externa aktörer sköta lokalförsörjningen för vissa verksamheter och sedan hyra lokalerna. Kommunen behöver genom detta inte belasta likviditeten (och eventuell upplåning). Kommunen blir däremot bunden vid långa hyreskontrakt vilka ska redovisas som en leasingskuld. Hyresalternativet kan vara lämpligt vid tillfälliga lokalbehov annars inte.

Personalförsörjning

Redan nu är det brist på personal i flertalet kommunala yrken. Den demografiska utvecklingen innebär ett behov av nyanställningar. Detta tillsammans med personalomsättning och pensionsavgångar möter kommunen ett stort rekryteringsbehov. Detta ska ske i konkurrens med andra arbetsgivare (både kommunala och privata) vilket kan leda till en löneglidning.